

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 6 OCTOBER 1948

No. 1639

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

Blz.

De artikelen van deze week	783
Sommaire, summaries	784
Kanttekeningen bij de Millioenennota door Prof. Dr P. Hennipman	785
Geringe sociale mobiliteit — grote maatschappelijke verspilling door Prof. Dr O. Bakker	787
De Verzekeringskamer in het zilver door Dr A. G. Ploeg	789
Enkele uitdrukkingen op vervoersgebied door Prof. Ir H. van Breen	791
Boekbespreking: F. E. de Visser: Het stelsel der economische regie- mering, bespr. door Dr J. Geluck	792
Aantekeningen: Het jaarverslag van het Internationaal Monetair Fonds	792
De positie van de Belgische franc	793
Internationale notities: Het verkeer door het Suez-kanal	795
Het reële loonniveau in de Verenigde Staten	795
Ontvangen boeken	795
Geld- en kapitaalmarkt	796
Statistieken: Bankstaten	796
Stand van 's Rijks Kas	797
Indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	798
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	798
In- en uitvoer van Nederland	798
Goud in- en uitvoer der Verenigde Staten	798
De kolonpositie van Nederland	799
Integgingen en terugbetalingen bij de spaarbanken in Ne- derland	799
Productie en export van natuurrubber	799
Goudproductie	799

DEZER DAGEN

begint ook de stedeling te voelen, dat dorsen vermoeiend werkt. Nu hebben de dorsers zich verplaatst naar de Veiligheidsraad. De Berlijnse quaestie is daar ter discussie gesteld. Met extra-verzwaarde vlegels — de laatste termen zijn ultra-imperialisme en super-nationalisme — wordt in slag en wederslag de platgeslagen hoop gebeukt.

Is men bezig stro te dorsen? Voorlopig staan de Westelijken in hun verwijzing naar de Veiligheidsraad geheel op het standpunt van Gijsbrecht van Aemstel: „Ik zal terstond omhoog gaan zien van Schreierstoren. Gij dienaars brengt mijn helm en harnas bij der hand”. Terwijl men de uitkijkpost van de wereldopinie — een zeer onnauwkeurige term — betrad, werd in versnelde gang gewerkt aan een West-Europees defensief verbond.

Bij het versnelde tempo bleek het echter voor sommigen moeilijk maat te houden. Bij de gestegen voorkeur voor martiale figuren ging een, niet representatief gebleken, Amerikaanse groep bij de Spaanse staatsleider informeren naar zijn bereidheid tot burendienst. De Fransen daarentegen bleken geneigd te zijn bij zelve besluitvaardigheid op hun tellen te passen; zij hielden in. De Gaulle, hun generaal bij uitstek, heeft openlijk zijn misnoegen over de eerste reeks voorstellen betreffende een Europees commando uitgesproken.

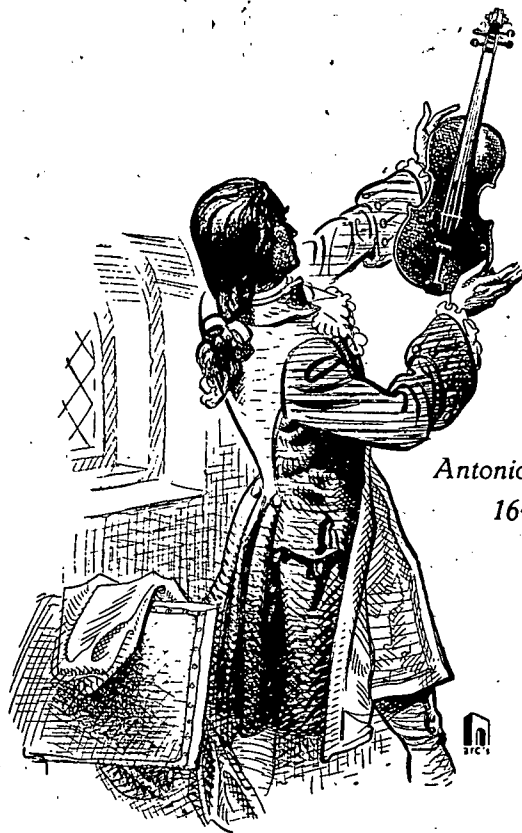
Desondanks is men in de Verenigde Staten niet van slag geraakt. Voor degenen, die rekening hielden met een mogelijke omzwaai in de Amerikaanse buitenlandse politiek na de presidentsverkiezing, heeft de Republikeinse kandidaat Dewey gesproken: „Gij vreest uit misverstand”.

Zo kalmerend was niet ieder zegsman. Het Internationale Monetaire Fonds was eer geneigd het omgekeerde te stellen: „gij hoopt uit misverstand”. Nogmaals werd gehamerd op het gevaar van inflatie. Niet om hierover na te denken vermoedelijk, staakten 320.000 Franse mijnwerkers het houwen. Zij kozen de enige vorm van sparen, die hun land niet ten nutte komt, en zien dit — merkwaardige paradox — als een argument tegen de prijsstijging. Het ministerie Queuille gaat voort van plan te zijn het budget te doen kloppen.

Eenzelfde goede gezindheid, doch in het feitelijke omgezet, bezielt in Nederland de Algemene Rekenkamer. Onder het motto „frappez toujours”, is met grote nauwgezetheid aangetoond, dat vele kleine korrels de nauwak ontspringen. De onvermijdelijke wegen, waarlangs het overheidsgeld wegvloeit, zijn inderdaad nog talrijk genoeg. Afgezien van de kleine verhoging voor de Europese defensie blijft de budgetpost voor Indonesië. Want de hoop op een vermindering daarvan verwaait telkenmale als kaf voor de wind. Hoe lang zal het zoeken naar een vruchtbare kern nog moeten worden voortgezet?

Soms wint de aanhouder. In nauwe samenwerking tussen Nederland en België is ditmaal een overeenkomst bereikt, waarbij een begin wordt gemaakt met het gebruik van de havens Antwerpen, Rotterdam en Amsterdam voor het transitoverkeer op W.-Duitsland. Moeten we het afkloppen?

VAN DE VONK DIE STERKER IS DAN 100.000 VOLT

Antonio Stradivarius
1644 - 1737

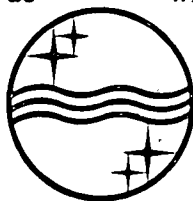
.... hij bracht dood hout tot leven ....

Het allerschoonste instrument ooit door mensenhanden geschapen... een viool van Stradivarius! Met passer en liniaal heeft men 's meesters geheim willen meten, doch het wonder van zijn klank schuilt niet in de gulden snede alléén. Wat het oor mede verneemt, is de liefde van de maker voor zijn werk: de allesbezielende Vonk . . . . .

Zo komen in wetenschap,

kunst, handel en techniek, op alle gebieden des levens de grote dingen tot stand - dank zij die ééne kleine vonk van onmetelijke voltage. Want wat men het liefste doet, doet men het beste. En bij Philips kan men het doen; kan men in een organisatie die de wereld ompant, zich vrijelijk wijden aan werk dat recht doet

wedervaren aan persoonlijke geaardheid en gaven.

Publicatie: Philips - Eindhoven

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Prof. Dr P. Hennipman, *Kanttekeningen bij de Millioenennota.*

Over de toestand van onze staatsfinanciën kan thans een aanmerkelijk gunstiger oordeel worden uitgesproken dan een jaar geleden. Grond voor voldaanheid is er echter nog niet. Zo mag uit 's Ministers vaststelling, dat de overheidsfinanciering in het komende jaar geen inflatoire bedreiging van betekenis meer zal opleveren, niet worden geconcludeerd, dat uit monetair oogpunt de toestand van de Schatkist nu aan alle wensen voldoet. Wanneer in de private sector de inflatoire krachten overwegen, mag de eis worden gesteld, dat de Overheid compenserend optreedt, dus zorg draagt voor een kasoverschot. Thans draagt de Overheid, door beslag te leggen op een aanzienlijk deel der productieve capaciteit, er toe bij de monetaire situatie onder spanning te houden in plaats van haar te verlichten. Ook herstel van het betalingsbalansevenwicht eist, dat de binnenlandse vraag zoveel mogelijk wordt beperkt. Te hopen is, dat de Schatkist mettertijd een positieve bijdrage zal kunnen leveren tot herstel van een reëel monetair evenwicht en tot sluitend maken van onze betalingsbalans.

Prof. Dr O. Bakker, *Geringe sociale mobiliteit — grote maatschappelijke verspilling.*

Onderwijs aan en opvoeding van de jeugd is een der belangrijkste taken, ten behoeve van de gemeenschap te vervullen; Plato heeft met grote helderheid aangegeven, waarom en hoe schifting moet geschieden, opdat ieder in de maatschappij de plaats inneme, die de grootste efficiëncy waarborgt. In Nederland bestaat een geringe sociale mobiliteit en als gevolg daarvan grote maatschappelijke verspilling. Het beschikbaar statistisch materiaal toont aan, dat dit zowel bij het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs als bij het hoger onderwijs het geval is. De plaats, waar iemands wieg heeft gestaan, heeft nog veel te veel invloed op zijn maatschappelijke bestemming. De oplossing is: scherpe selectie toepassen en de geselecteerden, onafhankelijk van de kapitaalkracht van ouders en verzorgers, in staat stellen de weg te gaan, die voor hen de aangewezen is.

Dr A. G. Ploeg, *De Verzekeringskamer in het zilver.*

Terwijl in het algemeen overheidsbemoeiingen met het bedrijfsleven momenteel niet in al te goede reuk staan, is in het levensverzekeringbedrijf van een afwijzende houding tegenover het toezicht van de Verzekeringskamer geen sprake. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste werd de behoefte aan en de noodzaak tot toezicht reeds vroeg mede door het levensverzekeringbedrijf gevoeld. Ten tweede heeft de wijze, waarop het toezicht wordt uitgeoefend; de volledige instemming der betrokken maatschappijen: „vrijheid en openbaarheid” zijn de kenmerken van het Nederlandse stelsel. Een en ander wordt door de geschiedenis van de Verzekeringskamer, neergelegd in het door haar uitgegeven Gedenkboek, bevestigd. De Verzekeringskamer heeft een taak van niet licht te overschatten betekenis gedurende 25 jaren op alleszins loffelijke wijze vervuld.

Prof. Ir H. van Breen, *Enkele uitdrukkingen op vervoersgebied.*

Bij aandachtige lezing van beschouwingen betreffende het vervoer valt het op, dat vaak uitdrukkingen worden gebezigd, waaraan niet altijd door ieder dezelfde betekenis wordt toegekend. Het gaat hier om de uitdrukkingen *verkeer* en *vervoer*, *algemeen vervoersbelang* en in het bijzonder *coördinatie* en *concentratie*. Ter voorkoming van verwarring ontwikkelt schr. enkele richtlijnen voor het gebruik van deze uitdrukkingen.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

COUPONBETALING

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGENN.V. ROTTERDAMSCHER
SCHEEPHYPOTHEEK BANK

gevestigd te Rotterdam

UITGIFTE van

f2.000.000,- 3 1/2 pCt. PANDBRIEVEN

Serie A

met 2 1/2 pCt. jaarlijkse uitloting volgens reglement, in stukken van f 1000,-, f 500,- en f 100,-, waarvan reeds f 500.000,- pandbrieven zijn geplaatst.

De INSCHRIJVING op f 1.500.000,- pandbrieven van bovengenoemde uitgifte zal tegen de koers van 100 pCt. openstaan op

DONDERDAG 14 OCTOBER 1948,

van 9-16 uur bij de kantoren van de ROTTERDAMSCHER BANK N.V. te Rotterdam, Amsterdam en 's Gravenhage en van de Heren R. MEES & ZOONEN te Rotterdam en 's Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 1 October 1948.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij bovengenoemde kantoren, waar tevens, in beperkt aantal, exemplaren van het jaarverslag over 1947 en van de statuten ter beschikking zijn.

N.V. ROTTERDAMSCHER
SCHEEPHYPOTHEEK BANK

SOMMAIRE.

Prof. Dr P. Hennipman, *Commentaire sur le Budget de 1949.*

Le 21 Septembre 1948, le Ministre néerlandais des Finances a soumis au Parlement le Budget pour 1949. On critique ce Budget qui ne se clôture pas encore avec un boni. Un excédent budgétaire est cependant d'une impérieuse nécessité, eu égard à la tendance persistante de l'inflation dans le secteur privé, qui postule une politique monétaire de compensation.

Prof. Dr O. Bakker, *Mobilité sociale insignifiante — gaspillage social considérable.*

L'instruction et l'éducation de la jeunesse est d'une importance capitale pour la société. Platon enseigne déjà qu'il faut procéder à la sélection pour que chaque individu puisse occuper, dans la société, la place qui lui garantira le maximum d'efficacité dans son rendement. Cette citation est digne d'une attention particulière de la part de notre pays.

Dr A. G. Ploeg, *Le 25ème anniversaire de la „Verzekeringkamer”.*

La „Verzekeringkamer” aux Pays-Bas, surveille depuis 25 années les opérations des compagnies d'assurance. Ces compagnies se sont toujours déclarées d'accord sur cette surveillance, d'autant plus que le système néerlandais est appliqué librement et publiquement. Les compagnies d'assurance ne désirent que ces principes soient maintenus dans l'avenir.

Prof. Dr H. van Breen, *Les termes utilisés dans le domaine du transport.*

Il existe des divergences de vues sur la signification de plusieurs termes utilisés dans le domaine du transport. L'auteur préconise quelques principes pour arriver à un usage uniforme.

SUMMARIES.

Prof. Dr P. Hennipman, *Some remarks on the new Dutch budget.*

Some weeks ago Minister Lieftinck introduced his Budget for 1949. The figures are admittedly more reassuring than last year. It might be objected that there is still a deficit, while in view of the existence of inflationary tendencies in the private sector a surplus would be necessary.

Prof. Dr O. Bakker, *Small social mobility — large social waste.*

Education of youth is a very important task for the benefit of the community. According to Plato a process of sorting has to be carried through in order to enable everybody to take that place in society which guarantees the greatest efficiency. In the Netherlands social mobility is small, resulting in considerable social waste.

Dr A. G. Ploeg, *The 25th anniversary of the Dutch Insurance Chamber.*

The Insurance Chamber was set up by the Government 25 years ago for the purpose of keeping an eye on the life insurance companies. This supervision has always had the approval of the companies concerned. In the future the basic principles of the Dutch system of supervision, freedom and publicity, have to be maintained.

Prof. Dr H. van Breen, *Some terms in the sphere of transportation.*

There is considerable confusion about the use of several terms in the sphere of transportation. The writer develops some principles for using these terms in a correct and uniform way.

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

ROTTERDAMSCH
BANK

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

ASSURANTIËN

OP

ELK

GEBIED

Behandeling van alle
bankzaken

* * *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants
Schiedam

SCHRIFTELIJKE CURSUS STATISTIEK

In October a.s. begint de nieuwe cursus
„Algemene Statistiek”
speciaal afgestemd op de behoeften van de
practijk. Vraag toezending van het prospectus
nr. 42 bij de

NEDERLANDSE STICHTING VOOR STATISTIEK
Emantsstraat 6 r 's Gravenhage

KANTTEKENINGEN BIJ DE MILLIOENENNOTA.

De nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën, door minister Lief tinck op 21 September jl. aan de Staten-Generaal overgelegd, heeft een aanmerkelijk ruimere inhoud dan de titel aangeeft. Zij biedt aan allen, die belang stellen in de economische vraagstukken, waarmee ons land worstelt, en zich daarover een oordeel willen vormen, een grote rijkdom aan materiaal. Vooral de economist vindt in haar ruimschoots stof tot overdenkingen. Niet alleen wordt de staat van de schatkist — ook retrospectief voor de jaren sedert 1940 — van vele zijden belicht en uit verschillende gezichtshoeken geanalyseerd, de minister, zich duidelijk bewust van de wisselwerking tussen staats-huishouding en volkshuishouding, beschouwt de vraagstukken, de staatsfinanciën betreffende, in een ruim kader. Het is verheugend, dat ditmaal de rijksbegroting weer wordt geplaatst tegen de achtergrond van een nationaal budget, dat een duidelijke weerspiegeling is van onze economische moeilijkheden en van de voortgang, die met de overwinning daarvan wordt gemaakt. Daarenboven wijdt de minister aan een aantal economische en monetaire vraagstukken afzonderlijke beschouwingen. Het geheel kan, gezien de zorglijke toestand waarin ons land nu eenmaal verkeert, niet nalaten bij de lezer meermalen gevoelens van onbehagen en teleurstelling op te wekken, maar op de weg naar herstel blijken toch, zowel met betrekking tot de algemene economische toestand als tot de staatsfinanciën, zodanige vorderingen te zijn gemaakt, dat er reden is tot bescheiden voldoening.

Gedekte en ongedekte staatsschuld.

Tot de belangwekkendste gegevens, die de nota bevat, behoren die betreffende de vermogenspositie van het Rijk, samengevat in een staatsbalans per 31 December 1947. Deze balans geeft, zoals de minister opmerkt, een beter inzicht in de financiële positie van de staat dan de tot dusverre gebruikelijke publicaties van de staatsschuld, en wel eensdeels door haar grotere volledigheid, anderdeels doordat zij gelegenheid biedt de verplichtingen van de staat te vergelijken met zijn bezittingen en vorderingen. Het is nuttig, dat aldus ook eens de activa van de staat duidelijk in het licht worden gesteld; men hoort zo dikwijls en zo overwegend spreken over de staat als schuldenaar, dat men haast geneigd zou zijn over het hoofd te zien dat hij eveneens een groot crediteur en eigenaar van waardevolle bezittingen is. Niettemin, ook wanneer men deze activa in rekening stelt, blijken de passiva, ten bedrage van f 34,6 miljard, de activa met f 15,2 miljard te overtreffen.

Het is nodig zich er duidelijk rekenschap van te geven wat de betekenis is van deze vergelijking van activa en passiva. De minister acht blijkens zijn beschouwingen op blz. 7 der nota voor de beoordeling van de betekenis der schuld uit algemeen economisch en monetair oogpunt, m.n. dus voor het bepalen van de „druk” en de toelaatbare omvang der staatsschuld, niet het totale cijfer van de schuld, maar slechts het nadelig saldo van belang.

Tegen deze opvatting is, wel het een en ander in te brengen. Het maakt een groot verschil, van welke aard de activa zijn, die tegenover de verplichtingen staan, en m.n. of deze al dan niet netto-inkomsten voor de schatkist afwerpen. Slechts voor zover bezittingen in deze zin rendabel zijn, mogen zij bij een beoordeling van de druk der staatsschuld in mindering worden gebracht van de verplichtingen. De aanwezigheid van bezittingen, die geen netto-rendement opleveren, zoals kazernes, scholen, wegen en bruggen, dienstgebouwen, kunstwerken e.d. maakt (wanneer men afziet van de veelal slechts in theorie bestaande mogelijkheid tot vervreemding) geen enkel verschil uit voor de druk van de staatsschuld — waaruit

overigens natuurlijk niet de conclusie mag worden getrokken, dat het niet gerechtvaardigd zou zijn de verwerving van dergelijke objecten uit leningsgeld en te financieren. De onderscheiding van gedekte en ongedekte schuld, zoals de minister die maakt, heeft derhalve slechts betekenis uit boekhoudkundig, niet uit algemeen-economisch oogpunt.

Om de vraag te beantwoorden of de tegenwoordige omvang van onze staatsschuld uit economisch oogpunt gevaar oplevert, vergelijkt de minister het ongedekte gedeelte ervan met het nationale inkomen. Hij acht een ongedekte schuld aanvaardbaar tot een bedrag gelijk aan het nationale inkomen van een jaar. Ook wanneer men het begrip der ongedekte schuld op juistere wijze interpreteert dan in de nota geschiedt, is het door de minister aangegeven criterium niet vrij van willekeur. Zo het al, naar de minister opmerkt, wetenschappelijk wordt verdedigd, algemeen aanvaard wordt het in de kringen der economische wetenschap toch allerminst. Men had daarom gaarne gezien op grond van welke overwegingen de minister deze maatstaf de juiste acht.

Volgens 's ministers eigen toetssteen moet het huidige peil van de staatsschuld te hoog worden geacht. Zijn opmerkingen hieromtrent zijn enigermate zwevend, daar hij in één adem zowel een geruststellend geluid wil laten horen als wil betogen, dat toch schuldvermindering geboden is. Dank zij de bijzondere heffingen zal wat dit laatste betreft inderdaad enige voortgang worden gemaakt, al is deze in vergelijking tot het totale bedrag der schuld niet bijzonder indrukwekkend: f 700 miljoen is de voor 1949 geraamde opbrengst, die voor bijzondere aflossing zal worden bestemd. De normale schuldaflossing is tot een minimum beperkt, n.l. tot f 77,7 miljoen. Evenwel zal het tekort over de begroting voor 1949 weer een toename van de schuld ten gevolge hebben, waardoor deze verminderingen grotendeels ongedaan worden gemaakt. Daar meer dan de helft van dit tekort op rekening moet worden gesteld van het Landbouw-Egalisatiefonds, zal van die nieuwe schuld het grootste deel ongedekt zijn in de zin waarin de minister deze term bezigt. Zo dus een vergelijking met vorige jaren wegens het zoveel geringere tekort tot enige tevredenheid kan stemmen, tot voldaanheid blijkt nog allerminst aanleiding te bestaan.

Monetaire aspecten.

In bijzondere mate de aandacht verdient de monetaire invloed, die men in de naaste toekomst van de financiering der staatsuitgaven mag verwachten. In de theorie heeft men in de laatste tijd aan de monetaire betekenis van de financiële transacties van de staat bijzondere opmerksaamheid geschonken. Uitgaande van de gedachte, dat de staat door het bepalen van zijn uitgaven en de wijze van financiering hiervan de geldhoeveelheid naar believen kan wijzigen, willen vele theoretici het beheer van de schatkist geheel in dienst stellen van de beheersing der geldvoorziening en soms zelfs uitsluitend langs deze weg de geldcirculatie regelen. Tegenover deze „fiscal policy” treedt in de recente literatuur de geldpolitiek in traditionele zin, t.w. de regeling van de geldschepping door het bankwezen, dikwijls geheel op de achtergrond, zulks ten gevolge van een samenstel van oorzaken, zoals de onbevredigende ervaringen in de jaren tussen de wereldoorlogen met deze geldpolitiek opgedaan, het door empirisch onderzoek en nadere theoretische overweging verkregen inzicht in de betrekkelijke ongevoeligheid van de investeringen voor het rentepeil, en de voorkeur van de staat voor een stabiele lage rente, waardoor de rentestand als regelend instrument wordt uitgeschakeld.

In de praktijk hebben in de laatste tijd de monetaire gevolgen van de financiële politiek van de overheid zich in de meest landen eveneens in de aandacht opgedrongen, evenwel in geheel andere zin dan de theorie van de „functional finance” bedoelt. Wel verre ervan

dat de schatkist zich een trouwe behoeder van het monetaire evenwicht heeft betoond, is de financiering der staatsuitgaven veelal een oorzaak, en vaak de belangrijkste oorzaak, van inflatoire krachten, in een tijd dat het monetaire evenwicht reeds uit hoofde van andere inflatoire krachten ernstig werd bedreigd.

Ook in Nederland heeft in de laatste jaren de schatkist-financiering een inflatoir effect gehad, zij het ook, dat de geldschepping ten behoeve van de overheid belangrijk is achtergebleven bij de tekorten van de schatkist. Ten dele heeft men de middelen om in deze tekorten te voorzien kunnen verkrijgen door opneming van crediet bij niet-geldscheppende instellingen. Deze financiering kan niettemin indirect een inflatoire uitwerking hebben, wanneer zij ertoe leidt, dat de credietbehoefte van anderen in sterkere mate, door geldschepping wordt bevredigd dan anders het geval ware geweest. Een tweede oorzaak, waardoor het uitgavenexcedent der overheid, niet voor een overeenkomstig bedrag geldschepping tengevolge heeft gehad, is de creditopneming in het buitenland ter dekking van het deficit op de betalingsbalans. Voor zover de aldus verkregen middelen niet voor de eigen behoeften van de staat in het buitenland worden besteed — in welk geval zij uit intern-monetair oogpunt neutraal zijn — ontvangt de schatkist de tegenwaarde in eigen valuta en de aldus verkregen middelen komen in mindering van haar binnenlandse credietbehoefte. Het grote euvel van het enorme tekort op de betalingsbalans heeft dus althans dit voordeel, dat het de interne inflatoire spanningen vermindert.

Evenmin als het begrotingstekort als zodanig beschouwd mag worden als oorzaak van geldschepping, is in de tegenwoordige omstandigheden een begrotings- of kasevenwicht noodzakelijk monetaire neutraal. Dit is met name dan niet het geval, wanneer er geen gelijkheid bestaat tussen ontvangsten uit geblokkeerd geld en uitbetalingen op geblokkeerde rekening. Wanneer uitbetalingen in vrij geld gefinancierd worden met ontvangsten uit geblokkeerde tegoeden, zal ondanks het bestaan van een evenwicht in het totaal van inkomsten en uitgaven een inflatoir effect optreden.

In 1947 kwam, volgens een berekening, opgenomen in het verslag van De Nederlandsche Bank over dat jaar, bij een begrotingstekort van f 2.380 milliard, van de totale vermeerdering van de geldhoeveelheid ten bedrage van f 957 miljoen een bedrag van f 476 miljoen, dus ongeveer de helft, op rekening van credietverlening aan de overheid. Hierbij komt nog een niet nauwkeurig vast te stellen excedent van betalingen aan de fiscus in geblokkeerd geld, boven uitbetalingen door het Rijk op geblokkeerde rekeningen. Voor het eerste half jaar van 1948 doet minister Lieftinck in zijn nota enkele mededelingen over het monetaire effect van de staatsfinanciering. Van de totale geldvermeerdering met ca f 370 miljoen in deze periode was ongeveer de helft, nl. f 180 miljoen, een gevolg van de overheidsfinanciering. Deze geldschepping is opgetreden ondanks een globaal evenwicht in de kaspositie van het Rijk, doordat een deel der ontvangsten afkomstig was uit geblokkeerde tegoeden en daartegenover de stortingen op geblokkeerde rekeningen van geringere omvang waren. In vergelijking tot 1947 vertoont dit beeld dus een merkbare verbetering, hoewel nog steeds ook in dit jaar van de schatkist een sterk averechts monetair effect is uitgegaan.

Belangwekkend is de monetaire prognose, die de minister geeft voor 1949. Hoewel het niet mogelijk blijkt, van alle factoren een nauwkeurige kwantitatieve bepaling te geven, acht hij zich toch gerechtigd de verwachting uit te spreken, dat zich in 1949 geen belangrijk kastekort meer zal voordoen en dat de overheidsfinanciering in het komende jaar geen inflatoire bedreiging van betekenis meer zal opleveren.

Hoe verheugend dit resultaat op zichzelf ook is, het zou onjuist zijn hieruit de conclusie te trekken, dat althans

uit monetair oogpunt, de toestand van de schatkist nu aan alle wensen voldoet. Nog afgezien van het reeds gememoreerde feit, dat dit resultaat slechts verkregen werd omdat zij de credieten en giften van het buitenland, staan aan een zodanige tevredenheid een aantal andere omstandigheden in de weg.

In de eerste plaats moet worden opgemerkt, dat de monetaire neutraliteit van de schatkistfinanciering slechts wordt bereikt ten koste van een beslag op een aanzienlijk deel onzer schaarse spaargelden — waarvan, naar reeds is opgemerkt, toch indirect weer een inflatoire dreiging kan uitgaan — en een naar aller oordeel overmatige belastingdruk. Bovendien is in de gegeven omstandigheden de monetaire neutraliteit niet de hoogste eis, die aan de schatkist kan worden gesteld. Het gevaar is, niet denkbeeldig, dat men, na zo lang geworsteld te hebben om aan de inflatoire uitwerking der schatkistfinanciering een einde te maken, zich met het bereiken van dit doel tevreden zal stellen. Hiertoe bestaat slechts aanleiding, wanneer in de private sector het monetaire evenwicht in voldoende mate is verzekerd. Wanneer hier de inflatoire krachten nog overwegen, eisen de nieuwere inzichten, waarvan de minister zich meermalen een aanhanger heeft betoond, dat de overheid compenserend optreedt, en dus zorg draagt voor een kasoverschot.

De minister geeft uiting aan de opvatting, dat de zorg voor het monetaire evenwicht thans een dergelijke politiek niet vereist. Hij wijst op een verzakking der inflatoire krachten, inzonderheid het ten einde komen der opsparringen ten gevolge van het uitgeput raken der liquide reserves, en hij acht het zelfs mogelijk, dat in 1949 de deflatoire krachten enigermate de overhand zullen krijgen. De minister verwacht m.a.w. dat in de naaste toekomst een monetair evenwicht zal worden bereikt.

Deze verwachting kan bevreemding wekken wanneer men bedenkt, dat de vraag naar investeringsmiddelen ver uitgaat boven het nog steeds geringe aanbod van besparingen. Men moet dan ook wel bedenken, dat dit evenwicht niet een spontaan en natuurlijk resultaat is van de in het economisch leven werkende krachten, doch slechts in stand wordt gehouden door de van overheidswege uitgeoefende beperking op investeringen en credietverlening. Wanneer men als maatstaf neemt de investeringsdrang in vergelijking tot de beschikbare besparingen, zou volgens de beginselen van de „functional finance” in de tegenwoordige omstandigheden wel degelijk een begrotingsoverschot nodig zijn.

Nu is stellig in de omstandigheden, waarin ons land thans verkeert, een dergelijk advies een nog niet voor onmiddellijke opvolging vatbare „counsel of perfection”. De kapitaalbehoeften voor ons land en Indonesië zijn trouwens zo omvangrijk dat het, althans wanneer men de rente als regulator uitschakelt, zeker nauwelijks denkbaar is hier te lande op het ogenblik volgens de methode, die de leer van de „functional finance” ons als zo eenvoudig voor ogen stelt, dus alleen door het manipuleren van de overheidsinkomsten en -uitgaven, de inflatoire krachten in de private sector zodanig te compenseren, dat zonder verder overheidsingrijpen een spontaan monetair evenwicht tot stand zou komen. De gezamenlijke behoeften van overheid en bedrijfsleven gaan zover uit boven de beschikbare middelen, dat het niet mogelijk is door een beperking van de overheidsbehoeften voor de particuliere investeringen voldoende ruimte te scheppen. Het vraagstuk wordt er dus een van afwegen van overheidsuitgaven en particuliere investeringen.

De miljoenennota geeft op verschillende plaatsen blijk van inzicht in de noodzaak van omvangrijke investeringen in het bedrijfsleven en in de wenselijkheid ten behoeve hiervan de overheidsuitgaven zo veel mogelijk te beperken. Het Centraal Planbureau heeft een voortgezette versobering op de overheidsinvesteringen aanbevolen, en op de begroting voor 1949 zijn dan ook aanzienlijke beperkingen

in de investeringen in de overheidssector geraamd. Bovendien roept de minister andermaal op tot sparen ter verschaffing van de middelen, benodigd voor de rationalisatie en uitbreiding van ons productie-apparaat.

Dit alles wijst niet bepaald op een deflatietoestand in de traditionele zin! De werkelijkheid is dan ook, dat de overheid, doordat zij beslag blijft leggen op een omvangrijk deel der productieve capaciteit, er toe bijdraagt — al lukt het wellicht door de beheersing van credietverlening en investeringen de inflatoire krachten te beteugelen — de monetaire situatie onder spanning te houden in plaats van haar te verlichten. Zo lang dit het geval is kan de monetaire neutraliteit van de overheidsfinanciering niet als einddoel der politiek worden beschouwd. Het zorgen voor een kasoverschot zou, zoal niet voldoende zijn om een reëel monetair evenwicht tot stand te brengen, er toch toe kunnen bijdragen de inflatoire druk te vermindern.

De betalingsbalans.

Er is nog een andere reden, waarom het bereiken van begrotingsevenwicht en monetaire neutraliteit der staatsfinanciering slechts als een tussenstation, en niet als het einddoel mag worden beschouwd. In de laatste tijd is van verschillende zijden de aandacht gevestigd op het verband, dat bestaat tussen de twee deficitten, waarmee de Nederlandse volkshuishouding, evenals menige andere, te kampen heeft, nl. het tekort van de schatkist en het passieve saldo der betalingsbalans. Voor zover het begrotingstekort inflatoire geldschepping in het leven roept, draagt het er toe bij de betalingsbalansmoeilijkheden te vergroten. Hoewel men over de nadere casuïstische uitwerking van deze stelling van mening kan verschillen, is zij op zichzelf onbetwistbaar, en dan ook in overeenstemming met van oudsher overgeleverde en gevestigde economische waarheden.

Het tekort op de betalingsbalans mag derhalve niet beschouwd worden als een gegeven grootheid, die onafhankelijk is van de binnenlandse financiële en monetaire politiek. En daar, zoals de minister zelf ook nog weer eens betoogt, het betalingsbalansdeficit de zorgwekkendste stee is van ons economisch bestel, zullen ook de geldpolitiek en de financiële politiek het hare moeten bijdragen tot het herstel van het externe evenwicht. Het is te betreuren, dat minister Lieftinck in het geheel niets zegt over de invloed der staatsfinanciering op de betalingsbalans en dus ook een gunstige beïnvloeding van de betalingsbalans door middel van het schatkistbeheer niet als een zijner doelstellingen aanvaardt.

Wanneer men de financiële politiek op dit doel wil richten, is monetaire neutraliteit van de staatsfinanciering niet voldoende. Herstel van het betalingsbalans evenwicht eist, dat tot het uiterste productiekrachten voor de uitvoer worden vrij gemaakt en dat derhalve de binnenlandse vraag zo veel mogelijk wordt beperkt. Aan deze eis wordt niet voldaan wanneer er een inflatoire spanning bestaat; hiertoe is veeleer het tegendeel nodig. In Engeland heeft de regering dan ook vooral om deze reden de politiek van „disinflation” tot de hare gemaakt. In ons land wordt deze samenhang nog te veel veronachtzaamd. Het Engelse voorbeeld kan ons evenwel tot lering strekken. Ook hier te lande zal het in het belang van de betalingsbalans zijn, wanneer aan de inflatoire invloed, die van de staatsfinanciering in de laatste jaren is uitgegaan, niet alleen een einde wordt gemaakt, maar deze invloed in zijn tegendeel omslaat.

Bovendien moet worden opgemerkt, dat niet alleen de door geldschepping, maar ook de door belastingen of niet-inflatoire credieten gedekte overheidsuitgaven tot het tekort op de betalingsbalans bijdragen, daar zij beslag leggen op besparingen en dus op productiekrachten, die anders ten dienste van de uitvoer konden werken. De belastingen hebben bovendien door het peil, waarop

zij thans staan, de strekking verspillingen te bevorderen en de productie te beperken, hetgeen uiteraard evenmin aan de betalingsbalans ten goede komt.

Conclusie.

Zowel uit een oogpunt van staatsschuld als van binnenlands monetair evenwicht en betalingsbalans kan over de toestand van onze staatsfinanciën een aanmerkelijk gunstiger oordeel worden uitgesproken, dan een jaar geleden. Hiervoor kan men dankbaar zijn, maar grond tot voldaandheid is er toch nog niet. Het bereikte — of liever het voor 1949 in uitzicht gestelde — blijft daartoe nog te veel ten achter bij wat wenselijk is. Het is daarom te hopen, dat minister Lieftinck zich niet met het verkregen resultaat tevreden zal stellen, maar op de ingeslagen weg zal voortgaan, opdat de schatkist mettertijd een positieve bijdrage zal kunnen leveren tot herstel van een reëel monetair evenwicht en tot het sluitend maken van onze betalingsbalans.

Amsterdam.

P. HENNIPMAN.

GERINGE SOCIALE MOBILITEIT — GROTE MAATSCHAPPELIJKE VERSPILLING.

Plato. „Een bijzonder moeilijke tijd breekt voor ons aan als ze (de kinderen) op twintigjarige leeftijd staan voor het eerste onderzoek, de proef op wat zij in deze jaren van gelijke opvoeding geleerd hebben. Dan zal er een onbarmhartige schifting plaats hebben, de Grote Uitschakeling, zoals we haar zouden kunnen noemen. Ieder soort bekwaamheid zal een kans krijgen naar voren te komen en ieder soort domheid zal aan het licht treden. Zij, die falen, zullen aangewezen worden voor het huishoudelijke werk in de natie; zij zullen zakenlieden worden, klerken, fabrieksarbeiders en boeren. Het examen zal onpartijdig en zonder aanzien des persoons zijn; of iemand heer of filosoof zal worden zal niet bepaald worden door vriendschapsbanden of begunstiging van bloedverwanten; de selectie zal democratischer dan de democratie zijn”¹⁾.

Plato. „De fabel van de metalen”. „Burgers gij zijt allen broeders, maar toch heeft God u verschillend gevormd. Sommigen onder u zijn geschikt om te bevelen; in hun zielen heeft God goud gelegd, en daarom zal hun de hoogste eer beezen worden. In anderen heeft Hij zilver gelegd, zij zullen de helpers²⁾ van de Staat worden; in weer anderen, de landbouwers en de handwerkslieden, legde Hij koper en ijzer; de metaalsoorten zullen in het algemeen in de kinderen behouden blijven. Maar daar ge allen oorspronkelijk van eenzelfde familie afstamt, zal een „gouden” vadersoms een „zilveren” zoon hebben, of een „zilveren” vader een „gouden” zoon. En God beveelt... dat, indien de zoon van een „gouden” of „zilveren” vader een mengsel van koper en ijzer in zich heeft, de natuur eist, dat hij in een andere klasse overgaat; en het oog van de heerser moet niet met medelijden rusten op zijn kind, omdat het de ladder een trede afgaat en landbouwer of handwerksman wordt. Anderen, uit de klasse der handwerkslieden voortgekomen, zullen tot eer komen en wachters³⁾ en helpers⁴⁾ worden. Want een orakel zegt, dat de Staat zal ondergaan, wanneer een man van „koper en ijzer” hem bevaakt”⁵⁾.

Cicero. *De Dinatione*. 2.2. Quod enim munus reipublicae afferre maius, meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus iuventutem?”⁶⁾.

Troonrede 21 September 1948. De Regering streeft er naar, dat uitzonderlijke aanleg in onze maatschappij vroegtijdig wordt onderkend en dat er meer gelegenheid wordt geboden om die begaafdheid tot ontplooiing te brengen.

Onderwijs aan en opvoeding van de jeugd is dus, volgens Cicero, een der belangrijkste taken, ten behoeve van de gemeenschap te vervullen en Plato heeft met grote helderheid aangegeven, waarom en hoe schifting moet geschieden, opdat ieder in de maatschappij de plaats inneme, die de grootste efficiency waarborgt. Uit zijn „fabel van de metalen” blijkt, dat hij daartoe een grote sociale mobiliteit⁶⁾ nodig acht en dat de daarvoor noodzakelijke schifting met grote gestrengheid en onpartijdigheid moet worden doorgevoerd.

Hoe staat het ten onzent met dit vraagstuk? Het antwoord heb ik in de titel beknopt weergegeven: wij hebben een te geringe sociale mobiliteit en als gevolg daarvan grote maatschappelijke verspilling.

De statistische gegevens, die mijn stelling behoren te

¹⁾ Ontleend aan: Will Durant „Van Socrates tot Bergson”. Vertaald door Helena C. Pos, 7e druk, blz. 58.

²⁾ Dit zijn ambtenaren.

³⁾ Dit zijn legerofficieren.

⁴⁾ „Van Socrates tot Bergson”, blz. 59.

⁵⁾ Hoe kunnen wij de Staat een grotere dienst bewijzen dan door het onderwijzen en opvoeden van de jeugd?

⁶⁾ Sociale mobiliteit is het stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder.

adstrueren, zijn nog zeer fragmentarisch, maar toch voldoende om mijn beweringen te staven.

Een onderzoek, door het Centraal Bureau voor de Statistiek toegepast op ruim 9.700 leerlingen, in 1930 tot de scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs (v.h.m.o.) toegelaten — schoolgeneratie 1930 — leert het volgende.

In 1942 (dus na twaalf jaar) verliet het laatste lid dezer generatie dit onderwijs, nadat hij het eindexamen had behaald. In totaal was toen rond 50 pCt van deze generatie in het bezit van het eindexamen gekomen; hiervan had de helft het behaald zonder dublering, zodat de uitslag was:

25 pCt der generatie behaalde het diploma zonder vertraging;

25 pCt der generatie behaalde het diploma met vertraging;

50 pCt der generatie behaalde het diploma niet.

Ik zal de laatste zijn, die beweert, dat degenen, die het diploma niet behaalden, geen vruchten van het onderwijs hebben geplukt. Maar wel staat vast, dat dit onderwijs lang niet volledig geschikt voor deze groep was en de conclusie is geoorloofd, dat, wanneer zij voortgezet onderwijs van een lager niveau hadden gevolgd, zij op dat niveau betere resultaten zouden hebben geboekt. En hoeveel geld hebben dan de ouders en voogden niet besteed aan bijlessen, om dan nog maar niet te spreken van het leed van kinderen en ouders als gevolg van een onjuist gekozen schoolloopbaan.

Indien deze 50 pCt en een deel van de 25 pCt, die vertraging hadden, niet tot het v.h.m.o. waren toegelaten, kreeg men de volgende materiële besparingen:

1. voor de Overheid: minder uitgaven aan salarissen van leraren en uitgaven voor scholen en leermiddelen;

2. voor de ouders: minder schoolgeld, minder aan bijlessen, minder aan levensonderhoud, omdat de schoolloopbaan korter wordt;

3. voor de gemeenschap: deze kinderen worden in korter tijd tot een voor hen geschikte functie opgeleid en komen dus eerder tot productief werk.

Daartegenover staan de uitgaven voor het onderwijs, dat deze kinderen dan eventueel wel volgen, maar het is duidelijk, dat er per saldo een aanzienlijk materieel (en moreel) voordeel is.

Maar er is meer. Waar komen de leerlingen van het v.h.m.o. vandaan? Uit welke milieu's? Ook daarover geeft ons de statistiek cijfers: 30 pCt komt uit de hogere, 50 pCt uit de middelbare en 20 pCt uit de lagere milieu's.

Als zodanig geven deze cijfers nog geen voldoende inzicht in deze materie, want de drie genoemde milieu's zijn van zeer ongelijke sterkte, naar schatting resp. 15 : 25 : 60. Gerekend naar de grootte van de drie groepen, komen dus uit het hogere, middelbare en lagere milieu resp. $\frac{30}{15}$, $\frac{50}{25}$ en $\frac{20}{60}$. In gehele getallen wordt de ruwe verhouding: 6 : 6 : 1. Zelfs als men wil aannemen, dat in de hogere en middelbare milieu's meer kinderen voor het v.h.m.o. geschikt zijn dan in het lagere milieu, is een verhouding van rond 6 en 6 op 1 zeer onwaarschijnlijk.

Deze cijfers leiden onomstotelijk tot de conclusie, dat veel intellect uit de lagere milieu's niet de kans tot ontwikkeling krijgt, die in een democratische gemeenschap vanzelfsprekend moest zijn.

En in dit opzicht is de maatschappelijke verspilling al heel groot. Het overgrote deel van degenen uit de lagere milieu's, die „goud of zilver” in zich hebben, blijven in dat milieu en doen het werk, waarvoor „ijzer en koper” voldoende is, met als gevolg, dat het nationale product veel geringer dan mogelijk is.

Wij willen een soortgelijke redenering op het hoger onderwijs toepassen en ontlenen daartoe instructieve cijfers aan een artikel van Prof. Révész⁷⁾, waaruit wij voor ons doel de belangrijkste citeren.

1. Van een studentengeneratie verlaat ca 30 pCt (voor de economische wetenschappen is het 42 pCt) de inrichtingen voor hoger onderwijs zonder enig examen te hebben afgelegd.

2. Van de studentengeneratie 1930/'31 hadden na 7 jaar de volgende percentages het *doctoraal-examen nog niet* afgelegd: rechtsgeleerdheid 35, geneeskunde 36, wis- en natuurkunde 75, letteren en wijsbegeerte 76, economische wetenschappen 82, veeartsnijkunde 19, Technische Hogeschool 66, Landbouwhogeschool 41, Rotterdam 74, Tilburg 57.

3: In de economische wetenschappen brengt slechts 34 pCt het tot een doctoraal-examen.

Het beeld, dat hier verkregen is voor het h.o., is zeker ongunstiger dan dat voor het v.h.m.o. Voorts meen ik, dat velen, die een bul verwierven, nimmer kunnen presteren, wat de praktijk, op grond van die bul, van hen verlangt. En hoeveel hebben degenen, die met zoveel moeite de eindstreep haalden, niet besteed aan repetitoren, e.d. en hoeveel kostbare tijd van hoogleeraren en andere docenten is aan hen niet verspild?

Dan de herkomst van de studenten. Volgens de statistiek komt resp. 57, 37 en 6 pCt uit de drie milieu's. Als we daarop weer de coëfficiënten 15, 25 en 60 toepassen, dan komt er ruw afgerond: 38 : 15 : 1.

Dat deze verhoudingen niet overeenkomen met de intelligentieverhoudingen in de drie milieu's, is, dunkt mij, zonder meer duidelijk en hier moet de maatschappelijke verspilling door te geringe sociale mobiliteit nog veel groter zijn.

Uit het vorenstaande blijkt, dat *de plaats, waar iemand wieg heeft gestaan*, nog veel te veel invloed op zijn maatschappelijke bestemming heeft en dat grote maatschappelijke verspilling, resp. een veel te kleine maatschappelijke efficiency het gevolg is.

Wat is de oplossing? Ik behoef die niet te zoeken, want Plato heeft haar meer dan 2.000 jaar geleden reeds gegeven. *Scherpe selectie toepassen en de geselecteerden, onafhankelijk van de kapitaalcracht van ouders of verzorgers, in staat stellen de weg te gaan, die voor hen de aangewezen is.*

De cijfers, die wij boven aanhaalden als uitgangspunt nemende, zou men dan, om de gedachte te bepalen, tot het v.h.m.o., na selectie⁸⁾, slechts bijv. 40 pCt van hen die zich thans regelmatig aanmelden, moeten toelaten. Daarnaast zou een nader te bepalen aantal gerecrueteerd moeten worden uit diegenen uit de lagere milieu's, die zich thans niet aanmelden, doch wier aanleg hen voor verdere studie heeft voorbestemd. De gelden, door de gemeenschap aan deze groep besteed, zullen honderdvoudige vrucht afwerpen. De door ons geciteerde passage uit de troonrede opent in dit opzicht een blij verschiep.

Zij, die bij de selectie uitvallen, kunnen onderwijs op lager niveau volgen, als ze, na testing, daarvoor geschikt zijn. Ook gedurende de schoolloopbaan moet voortdurend zeving plaatsvinden.

Eenzelfde systeem ware bij het hoger onderwijs in te voeren. Degenen, die niet worden toegelaten, of spoedig afvallen, kunnen in staat worden gesteld — ook na selectie — voortgezet middelbaar onderwijs te ontvangen.

Indien wij in deze of soortgelijke richting de voorstellen, die Plató voor zijn Utopie ontwikkelde, in toepassing brengen, dan zal, in tegenstelling tot het opschrift van dit artikel, bereikt worden: *grote sociale mobiliteit — grote geestelijke en materiële welvaart.*

's-Gravenhage.

O. BAKKER.

⁷⁾ Dr G. Révész: „Balans van de vorderingen der studenten aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen” in: „Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie en haar grensgebieden”, Nieuwe reeks, deel III, 1948, aflevering 3.

⁸⁾ Voor selectiemethoden zie men het in noot 7 genoemde artikel van Prof. Révész.

DE VERZEKERINGSKAMER IN HET ZILVER.

Onder hen, wier dagelijks werkterrein het levensverzekeringbedrijf is, zijn er verhoudingsgewijs nog slechts weinigen, die persoonlijke herinnering hebben aan de tijd, dat geen Verzekeringskamer toezicht op dit bedrijf hield. Juist in de afgelopen 25 jaren zijn ómvang en betekenis van dit bedrijf dermate toegenomen en deden dientengevolge zoveel nieuwe krachten bij de maatschappijen in hogere en lagere posities hun intrede, dat verre in de meerderheid zijn zij, die niet anders weten of levensverzekeringbedrijf en Verzekeringskamer horen onverbrekelijk bij elkaar. Het wekt wellicht verwondering, dat het oude en het jonge geslacht eensgezind zich opmaakt hebben om het 25-jarig bestaan van de Verzekeringskamer plechtig en feestelijk te herdenken. Immers, tegenwoordig staan overheidsbemoedigen met het bedrijfsleven niet in al te goede reuk, zodat dagen, waarop vragen „hoe lang reeds en hoe lang nog?“ als vanzelf opwellen, niet als blijde vierdagen worden beleefd.

Dat de stemming in het levensverzekeringbedrijf zo geheel anders is, kan in hoofdzaak aan twee oorzaken worden toegeschreven.

De eerste is van historische aard. Het is algemeen bekend, hoe de beslissende stoot tot totstandkoming van het toezicht door de Verzekeringskamer werd gegeven door de débâcle bij een vooraanstaande levensverzekering-maatschappij van tot dusverre bij het grote publiek onverdachte reputatie. Het is echter niet zo, dat het toezicht aan het levensverzekeringbedrijf geheel tegen zijn zin werd opgelegd. Integendeel: lang tevoren waren ook vanuit het bedrijf zelf reeds stemmen vóór toezicht opgegaan. Even vóór de zo-even bedoelde gebeurtenis was juist nog een ontwerp daartoe aangeboden door de commissie-Niemeijer, aldus genaamd naar haar voorzitter J. W. Niemeijer, directeur van de Nationale Levensverzekering-Bank. Men moest het nl. aanzien, dat een aantal instellingen en personen onder het mom van levensverzekeringmaatschappij het ondeskundige publiek exploiteerde zonder aan de grondregels van het bedrijf ook maar de minste aandacht te schenken en daarin op geen enkele wijze konden worden belemmerd. De aard van de levensverzekeringovereenkomst brengt mede, dat vooral in een jong bedrijf de té verrichten uitkeringen door de binnenkomende premieën aanzienlijk worden overtroffen. Een maatschappij, die innerlijk voos was en goedbeschouwd straat-arm, kon lang de schijn van welvarendheid ophouden eer de ware toestand naar buiten zou blijken. Maar als dan de bom barstte, zou de klap ook zo groot zijn, dat een ernstige weerslag op het gehele levensverzekeringbedrijf moest worden gevreesd. Vandaar, dat er in het bedrijf bij de goed-geleide maatschappijen geen bezwaar tegen bestond dit te voorkomen door instelling van een doeltreffend toezicht. Inderdaad heeft de Verzekeringskamer in betrekkelijk weinig jaren ná haar optreden het kaf van het koren weten te scheiden en afdoende te vernietigen. Naar de tijd, van ongebreidelde vrijheid van vóór de Verzekeringskamer wordt niet terugverlangd en daarom kan dan ook nu ieder zich oprecht verheugen, dat deze onmisbare instelling reeds gedurende een kwarteeuw haar werk doet.

Daarnaast is echter beslissend voor de gevoelens, die de maatschappijen jegens de Verzekeringskamer koesteren, de wijze waarop het toezicht hier te lande is geregeld. Er zijn voor overheidstoezicht op het levensverzekeringbedrijf in de verschillende landen principieel uiteenlopende systemen in toepassing gebracht. In een aantal landen kan van complete staatsvoogdij worden gesproken, zich uitstrekkend tot de vaststelling van minimumpremieën, beperkingen in de keuze van beleggingen en voorschriften voor de waardering daarvan, voorschriften over de inhoud van polisvoorwaarden enz. Het toezichthoudend orgaan moet dan door een permanente stroom van openbare of

niet-openbare voorschriften, opdrachten en verboden de maatschappijen binnen de haar gelaten perken houden. Het is leerzaam nog eens in de Kamerstukken van 1922 na te lezen, waarom de Regering en de meerderheid der volksvertegenwoordiging zulk een tussel voor Nederland verwerpelijk achtten en waarom men in Nederland gekozen heeft het eveneens elders in toepassing gebrachte stelsel, gekenmerkt door de woorden „vrijheid en openbaarheid“. De maatschappijen voeren haar bedrijf naar eigen inzicht en onder eigen verantwoordelijkheid, doch met de verplichting ten aanzien van de financiële toestand en het gevoerde beheer zodanige uitvoerige gegevens te publiceren, dat iedere belanghebbende in staat is zich dienaangaande een oordeel te vormen. De Verzekeringskamer is echter bevoegd zich door het vragen van inlichtingen bij de maatschappijen nader op de hoogte te stellen zo vaak zij dat nodig acht en heeft daarenboven zelfs wettelijk de plicht ten minste éénmaal per tien jaar zich ten kantore der maatschappij te overtuigen van de juistheid der in het jaarverslag voorkomende gegevens. Zij kan aan een maatschappij in het belang van de verzekerden een „advies“ geven en dit advies bij niet-opvolging (behoudens recht van beroep door de maatschappij op de Kroon) publiceren, een maatregel van sterk preventieve strekking, waartoe slechts één enkele maal (het betrof toen een klein plaatselijk begrafenisfonds) behoefde te worden overgegaan.

Het is dit stelsel van vrijheid en openbaarheid, waarbij én de Verzekeringskamer én de maatschappijen zich 25 jaar lang wél hebben bevonden. De wijze, waarop de Verzekeringskamer zich van de haar opgedragen taak kweet, is mede reden geweest, dat van de zijde der maatschappijen grote belangstelling getoond werd bij de herdenking van het jubileum der Verzekeringskamer in aula en senaatskamer der Amsterdamse hogeschool op 24 September jl.

Een illustratie, tevens een feitelijke bevestiging van het vorenstaande vormt de geschiedenis van de Verzekeringskamer, geboekstaafd door twee verhandelingen in het door haar uitgegeven Gedenkboek ¹⁾. Auteurs zijn de eerste en de tegenwoordige voorzitter der Verzekeringskamer en het is wel een toevalligheid, dat de door hen beschreven perioden van hun persoonlijke werkzaamheid bij de Kamer vrijwel dekken de twee verschillende perioden, waarin deze kwart eeuw voor bedrijf en Verzekeringskamer kan worden verdeeld.

De eerste 15 jaar zijn aanvankelijk besteed aan oriëntatie omtrent alles wat zich op het terrein van het levensverzekeringbedrijf moest worden geacht te bewegen. Dat was heel veel, want in allerlei vorm bleken instellingen te bestaan, soms slechts van zeer beperkte en locale omvang, welke hoofd- of een der nevendoelen was „het doen van geldelijke uitkeringen, tegen genot van premie en in verband met het leven of de dood van de mens“ (art. 1 van de Wet tot regeling van het Levensverzekeringbedrijf). Op de Verzekeringskamer rust verder de taak te beslissen of „een handeling dan wel een samenstel van handelingen uitoefening van het levensverzekeringbedrijf vormt“ (art. 10 der wet). Met passen en meten is de Verzekeringskamer er in geslaagd tot een redelijke afbakening van haar gebied te komen. In een aantal gevallen, waarvoor de wet kennelijk niet bestemd was, kon door reglementswijziging, door volledige herverzekering of op andere wijze aan de toepasselijkheid der wet worden ontkomen. Een belangrijk voorbeeld is ook nog, dat de Verzekeringskamer besliste, dat ziekenfondsen, die een uitkering na overlijden van ten hoogste f 50 verrichten, niet het levensverzekeringbedrijf uitoefenen, omdat deze uitkering moet worden beschouwd als een posthume tegemoetkoming in de kosten van de laatste ziekte van de ver-

¹⁾ Gedenkboek Verzekeringskamer 1923—1948 (Staatsdrukkerijen Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage, 1948).

zekerde. Terzijde worde opgemerkt, dat het in de bezettingstijd uitgevaardigde Ziekenfondsbesluit over de gehele linie een uitkering na overlijden voorschrijft; de gezamenlijke ziekenfondsen hebben deze echter bij de gezamenlijke volksverzekeringmaatschappijen naar rato van ieders verzekerde bedrag herv verzekerd.

De levensverzekeringmaatschappijen, die een verkeerd beleid voerden, hebben reeds spoedig de Verzekeringkamer op haar weg gevonden, al trachtten zij dan ook een ontmoeting zo lang mogelijk uit te stellen. Veelvuldig is in de eerste jaren de zgn. noodregeling toegepast, de populaire betiteling van hoofdstuk IV der wet: Voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, die bijzondere voorzieningen behoeven. In snelle opvolging trof 9 levensverzekeringmaatschappijen en 10 spaarkassen dit lot. Van elk geval heeft de Verzekeringkamer ingevolge de wet een afzonderlijk verslag opgemaakt. Lector van deze verslagen („cursus in wanbeleid” volgens een der sprekers op de herdenkingsbijeenkomst) maakt het begrijpelijk, waarom bona-fide-maatschappijen er naar hebben gestreefd uitwassen, als daarin aan het licht zijn gebracht, radicaal te doen uitsnijden en voortaan onmogelijk te maken. Waarin men dan ook blijkens de ervaring geslaagd is, want ná 1930 komt nog slechts één enkele noodregeling voor.

De Verzekeringkamer kon dus toen zich wijden aan de consolidatie van de bereikte toestand. De economische crisis van 1929 begon zich voelbaar te maken; de ene munt na de andere en ten slotte ook de Nederlandse gulden devalueerde; de internationale politiek stemde meer en meer pessimistisch. Dit alles bracht spanningen en moeilijkheden ook in het levensverzekeringbedrijf door zijn uitwerking op de afsluiting van nieuwe en het verval van bestaande verzekeringen, op de waarde en het rendement van beleggingen. Het levensverzekeringbedrijf heeft onder dit alles een merkwaardige stabiliteit getoond. Moeilijkheden werden overwonnen door elke maatschappij voor zichzelf of door de maatschappijen in samenwerking, getuige o.a. de oprichting van het Overleg in Beleggingszaken. De Verzekeringkamer heeft de gang van zaken nauwlettend gevolgd, maar behoefde nimmer in te grijpen en men kan dan ook veilig beweren, dat de maatschappijen geheel op eigen kracht en zonder de Verzekeringkamer als loóds aan boord deze tijd zijn doorgelopen. De maatschappijen, bij welke het 10-jaarlijks onderzoek werd ingesteld, bemerkten echter ter dege, dat dit geen sinecure was en dat de Verzekeringkamer zich niet liet weg-cijferen. Naar buiten bleek overigens van haar weinig meer dan wat in haar jaarverslagen werd vermeld. Zij verschenen steeds zo tijdig, dat zij nog weinig aan actualiteit hadden ingeboet. Tenslotte was de toestand zelfs zó, dat reeds in November het verslag over het voorafgaande jaar verscheen en dat verslag bevatte dan toch een samenvatting met critische beschouwing van de cijfers van alle maatschappijen over dat jaar. Veel meer geven de jaarverslagen echter als regel ook weer niet; vergeefs zal men er bijv. breedvoerige beschouwingen van meer algemene aard in zoeken, al wordt natuurlijk niet verzuimd, waar daar aanleiding voor is, de cijfers in wijder verband te tonen. Al met al dus jaren, die het stelsel van vrijheid en openbaarheid in zijn beste vorm weerspiegelden.

De laatste 10 jaren der afgelopen kwart eeuw zijn, zoals vanzelf spreekt, geheel overschaduwed door de oorlog. Merkwaardigerwijze begint de geschiedschrijving voor deze periode nog met de vermelding van het laatst voorgekomen noodregelingsgeval, dat zich juist vóór het uitbreken van de oorlog afspeelde. Deze plaatste alle maatschappijen voor nog ongekende moeilijkheden en leidde geleidelijk aan tot geheel andere verhoudingen tussen de maatschappijen onderling alsmede tussen het bedrijf in zijn geheel en de Verzekeringkamer. Op eigen gezag vaardigde de Verzekeringkamer terstond een maatregel uit ter beperking van afkopen en beleningen van polissen,

terwijl voorts ten aanzien van in Nederland werkende buitenlandse maatschappijen een regeling werd getroffen, welke al haar middelen onder de rechtstreekse macht van de Verzekeringkamer bracht.

Na de capitulatie op 14 Mei 1940 kon uit de aard der zaak contact met de Duitse instanties niet worden vermeden. De Verzekeringkamer heeft onafgebroken op de bres gestaan ter verdediging van de Nederlandse belangen. Hoe moeilijk dit soms werd, maar ook welke resultaten er tenslotte mede werden bereikt, het is alles uitvoerig in het Gedenboek beschreven en de lezing daarvan kan wel ten eerste worden aanbevolen. Veel van wat tijdens de bezettingsjaren in het verborgen of met medeweten van slechts enkele insiders geschiedde, is er mede aan de openbaarheid prijs gegeven en heeft stof gegeven tot een verslag, dat is geworden tot een stukje verzetsliteratuur in het nuchter-zakelijke genre.

Als vanzelf werden de maatschappijen, die alle voor verwante of gelijke moeilijkheden stonden, tot elkaar gebracht, te meer waar in de vergaderingen der maatschappijen de gezindheid der aanwezigen geen bezwaar leverde voor grote onderlinge openheid. De Verzekeringkamer als los van alle maatschappijen staand instituut kwam even vanzelf als neutrale instantie naar voren, als het wenselijk bleek bepaalde zaken met de autoriteiten te bespreken. Dreigingen konden worden afgewend, onvermijdelijkheden tot de kleinst mogelijke proporties worden teruggebracht, waarvan het verslag vele voorbeelden geeft.

Een zelfde effect van nauwere aaneensluiting ontstond door de drang naar organisatie van het bedrijfsleven. Het levensverzekeringbedrijf had in de eveneens reeds van 1923 daterende N.V.B.L. (Nederlandsche Vereeniging tot Bevordering van het Levensverzekeringswesen) een organisatie, waarvan slechts enkele maatschappijen geen lid waren. Zo kon deze vereniging bij instelling van de organisatie-Woltersom na enkele formele wijzigingen als Bedrijfs-groep Levensverzekering met het oude bestuur als Raad van Bijstand doorwerken, waarbij al weer als het ware automatisch de Verzekeringkamer als verbindings-schakel met de Overheid fungeerde. Het levensverzekeringbedrijf bleef zodoende bij de bedrijfsorganisatie vrijwel ter zijde staan. Toen later de instelling van een Verzekeringraad de goede verhoudingen dreigde te verstoren, slaagde de Verzekeringkamer er in zich ambtshalve te doen inschakelen, waardoor zekere voornemens konden worden tegen-gewerkt of slepende gehouden tot „dolle Dinsdag”, hetgeen met afstel gelijkstond.

De bevrijding maakte vanzelfsprekend niet alle oorlogsproblemen tot verleden tijd. Nieuwe problemen kwamen bovendien om een oplossing vragen en nog regelmatig treedt de Verzekeringkamer voor de maatschappijen in het krijt. Dat de Verzekeringkamer zich mede-verantwoordelijk weet voor het aan haar hoede toevertrouwde bedrijf, wordt door de maatschappijen vanzelfsprekend gewaardeerd en zij herinneren zich eveneens gaarne de prettige samenwerking in de bezettingstijd. Boven alles uit gaat echter het unanieme verlangen de eigen maatschappij te kunnen leiden en beheren zoals bij het stelsel van vrijheid en openbaarheid past. De maatschappijen voelen zich voor zichzelf verantwoordelijk en voelen die verantwoordelijkheid niet minder zwaar als zij gedeeld kan worden met welk staatsorgaan ook, want gedeelde verantwoordelijkheid is in laatste instantie geen verantwoordelijkheid. Het was dan ook niet zonder enige bezorgdheid, dat de maatschappijen waarnamen, hoe geïnteresseerd zich de Verzekeringkamer na de bevrijding toonde in de ervaringen van het staatstoezicht in het buitenland, waar een ander stelsel dan het Nederlandse wordt aangehangen. Achteraf blijkt voor die bezorgdheid weinig reden te zijn geweest, doch de maatschappijen zijn nu eenmaal gevoelig op dit punt. Zij menen op hand-

having van het beginsel van „vrijheid” en „openbaarheid” ook recht te hebben, nu zij hun bedrijf in vrijheid tot ontwikkeling hebben gebracht, het hebben gemaakt tot wat het is en daarbij de openbaarheid nimmer hebben geschuwd.

Ook al blijft de taak der Verzekeringskamer ten aanzien van het levensverzekeringbedrijf beperkt tot die, welke haar overeenkomstig de bedoelingen der wet is toegevalen, door uitbreiding in andere richting zijn haar bevoegdheden toch toegenomen. Reeds tijdens de bezettingsjaren werd beoogd haar ook het toezicht op het schadeverzekeringbedrijf op te dragen en als eerste aanzet kwamen de onderlinge maatschappijen voor brand-, inbraak-, diefstal-, waterleidingschade- en stormverzekering onder haar toezicht. Practisch is men echter niet verder gekomen dan registratie en na de bevrijding werd de Verzekeringskamer weder van deze taak ontheven. Daarvoor in de plaats kwamen toen echter het bouwkaswezen onder haar toezicht, terwijl overeenkomstige voornemens bestaan ten aanzien van fondsen tot verzekering van begrafenissen of crematie in natura. Verder wacht de Verzekeringskamer een taak op het gebied der ondernemings- en bedrijfs-pensioenfondsen.

In hoeverre de fenomenale groei van het levensverzekeringbedrijf mede aan het toezicht der Verzekeringskamer is te danken, valt natuurlijk niet na te gaan. Gemeten naar verzekerd bedrag en premiereserve is het bedrijf in 25 jaar ongeveer 5 maal zo groot geworden. Een versichijnsel, dat zeker wel met het optreden van de Verzekeringskamer in verband mag worden gebracht, is de afgenomen betekenis der buitenlandse maatschappijen, die vroeger juist veel grote verzekeringen tot zich trokken en thans vrijwel van het Nederlandse toneel verdwenen. Dit wijst ongetwijfeld op het toegenomen vertrouwen in de Nederlandse maatschappijen, waartoe de Verzekeringskamer het hare heeft bijgedragen. Niet zelden wordt op het toezicht van de Verzekeringskamer zó sterk gebouwd, dat alle maatschappijen qua financiële positie even volkomen gelijkwaardig worden beschouwd. Juist echter bij het stelsel van vrijheid en openbaarheid is zulk een vergaande conclusie niet op haar plaats. Evenmin als dank zij Wegenwet en Verkeerspolitie geen enkel ongeval op de weg meer voorkomt, zijn dank zij Wet op het Levensverzekeringbedrijf en toezicht der Verzekeringskamer alle maatschappijen even solide geworden.

Het reeds eerder aangehaalde Gedenboek memoreert in een afzonderlijke studie een leemte op het gebied der levensverzekeringswetgeving. Het levensverzekeringbedrijf heeft zijn wettelijke regeling, doch de levensverzekeringsovereenkomst moet die nog steeds ontberen, afgezien van enkele totaal verouderde artikelen in het Wetboek van Koophandel en het Burgerlijk Wetboek. Ook hiervoor is reeds enkele malen een ontwerp uit het bedrijf zelf voortgekomen en thans is de hoop weer gevestigd op het door Prof. Meijers samen te stellen nieuwe Burgerlijk Wetboek, waarvan het bedrijf een lijst van desiderata heeft kunnen indienen.

Dit artikel beoogt niet een recensie van het Gedenboek, hetwelk o.a. nog een actuele financiële verhandeling met practische inslag bevat. De lezing van het Gedenboek zelf kan ieder belangstellende worden aanbevolen. Aan het einde gekomen zal hij beamen wat dit artikel bedoelt in het licht te stellen: dat de Verzekeringskamer een taak van niet licht te overschatten betekenis gedurende 25 jaren vervulde op dusdanige wijze, dat zij alleszins verdient daarvoor in wijde kring waardering en hulde te ontvangen.

Rotterdam.

Dr. A. G. PLOEG.

ENKELE UITDRUKKINGEN OP VERVOERSGEBIED.

De laatste tijd verheugt het vervoer zich weer in een bijzondere belangstelling, zoals o.a. blijkt uit verschillende publicaties — ook in „Economisch-Statistische Berichten”.

Bij het aandachtig lezen van bedoelde beschouwingen valt het op, dat vaak uitdrukkingen worden gebezigd, waaraan niet altijd door ieder eenzelfde betekenis wordt toegekend, hetgeen tot verwarring aanleiding geeft.

Gedacht wordt hier aan de uitdrukkingen: *verkeer* en *vervoer*, *algemeen vervoersbelang*, en in het bijzonder aan de uitdrukkingen: *coördinatie* en *concentratie*.

Verkeer in de zin van „beveging”, waarbij de politie nauw betrokken is, en waaraan uitdrukkingen als: verkeersregeling, verkeersbuiten- en verkeersagent, nauwerwant zijn, kan hier slechts beschouwd worden gelaten. Het gaat hier toch om *verkeer* in de zin van „overbrenging” op economisch terrein.

Verkeer in vorenbedoelde zin omvat zowel geldverkeer, wisselverkeer, telegraafverkeer, enz., als personen- en goederenverkeer. Dit laatste nu is dat deel van het economische verkeer, dat als *vervoer* wordt aangemerkt; dat is dus overbrenging van personen en goederen.

Juist komt dit onderscheid tot uiting in de wet, regerende het personenvervoer over de weg, de Wet Autovervoer (W.A.P.), en in het ontwerp-wet, regende het goederenvervoer over de weg, Wet Autovervoer Goederen (W.A.G.). Ook de ambtelijke titel Directeur van het Vervoer is hiermede in overeenstemming. Minder juist daarentegen is in dit opzicht de titel Directeur Generaal en Inspecteur Generaal van het Verkeer, alsook de naam Rijksverkeersinspectie, waarmede de onder de Inspecteur Generaal van het Verkeer en de Directeur van het Vervoer staande inspectie wordt aangeduid. Dat zulks verwarring wekt, kan blijken uit het feit, dat — zij het dan door leek — wel eens de vraag gesteld wordt, of genoemde hoofdambtenaren en dienst-deel uitmaken van de „politie”!

Boven signaleerde verwarring is echter van betrekkelijk weinig gewicht en kan worden voorbijgezien onder de omstandigheid, dat de functionarissen en dienst in kwestie behoren tot het Ministerie van Verkeer (en Waterstaat), hoewel dit wellicht beter Ministerie van Vervoer (en Waterstaat) had kunnen heten.

Van meer gewicht is de moeilijkheid om een geschikte omschrijving te vinden voor de uitdrukking *algemeen vervoersbelang*. Met opzet wordt hier van „uitdrukking” en niet van „begrip” gewaagd, daar het allerminst in de bedoeling ligt begripsanalyse aan de orde te stellen, doch slechts de bedoeling voorzit om te trachten een voor de praktijk voldoende nauwkeurige benadering te geven van wat de uitdrukking *algemeen vervoersbelang* inhoudt. Deze inhoud wordt wellicht het best benaderd door de tot nu toe niet verbeterde omschrijving van het bij het vervoer betrokken algemeen belang, welke eertijds op voorstel van Mr G. A. Diepenhorst opgenomen is in lid 7 van art. 12 der W.A.P. en luidt: *het belang van een duurzame en redelijke voorziening in de vervoerbehoefden*¹⁾.

De van eertijds gewicht zijnde bezwaren, die rijzen bij de beoordeling van het gebruik der uitdrukkingen: *coördinatie* en *concentratie* in verband met de ordening van het vervoer.

Door menigheden worden deze uitdrukkingen van elkaar gescheiden gehouden. Anderen houden de uitdrukkingen „coördinatie” en „concentratie” op zichzelf geheel uit elkaar, doch verbinden deze, waar ze als functies van

¹⁾ Inmiddels is de Minister van Verkeer en Waterstaat er toe overgegaan in het gewijzigd ontwerp van Wet Autovervoer Goederen de volgende omschrijving van de uitdrukking algemeen vervoersbelang op te nemen: „het belang ener rechtvaardige en evenwichtige behartiging der onderscheidene bij het vervoer van goederen met vrachtauto's betrokken belangen”. Schrijver van deze vindt hierin geen aanleiding zijn zienswijze ter zake te herzien.

„ordering” op vervoersgebied zijn op te vatten. Nog weer anderen delen „concentratie” in bij „ordering” en stellen daarnaast „coördinatie”, waarbij dan veelal „ordering” door „concentratie” tot één bepaalde tak van vervoer beperkt wordt gedacht, en „coördinatie” als geldend voor alle takken van vervoer tezamen wordt beschouwd. Mr G. H. Dijkmans van Gunst maakte kort geleden nog in zijn opstel „Overheid en vervoer” in „E.-S.B.” van 21 Juli jl. onderscheid tussen interne en externe aspecten van „ordering”. De laatsten worden daarbij aangezien als „coördinatie” m.b.t. het gehele vervoersapparaat en de eersten nader aangeduid als zich voordoend bij het scheppen van geordende toestanden binnen elke tak van het vervoer afzonderlijk.

Hiermede zijn de meest voorkomende betekenissen, welke aan de onderwerpelijke uitdrukkingen plegen te worden gehecht, weergegeven. Andere minder gebruikelijke kunnen in dit bestek buiten beschouwing blijven. Het is dus niet twijfelachtig, dat het aanbeveling verdient naar eenheid van opvatting en uitleg ten deze te streven.

Een oplossing ter zake is wellicht te vinden door af te gaan op de aanduiding, die nu meer dan 10 jaar geleden naar voren werd gebracht, toen het vervoersprobleem voor het eerst in zijn volle omvang door Prof. Mr F. de Vries deskundig op de voorgrond werd gesteld. Toen gold, dat onder „Verkeerscoördinatie” (i.c. „Vervoerscoördinatie”) moest worden verstaan: „Concentratie”, gepaard gaand met opheffing van (schadelijke) concurrentie.

Nu zou men in conflict komen met de woordafleiding en het taalgevoel kwetsen, als men hieruit zou lezen: „coördinatie is concentratie, enz.”

Bovengeciteerde omschrijving is echter zo op te vatten, dat coördinatie op vervoersgebied wordt opgebouwd door gezamenlijke toepassing van concentratie en uitschakeling van schadelijke concurrentie.

Het vervoer als een eenheid, bezield met als algemene doelstelling: aanpassing van vervoerscapaciteit aan vervoersbehoeften op passend verzorgingsniveau, gaat deze uitspraak op zowel voor elke vervoerstak afzonderlijk als voor het vervoer in zijn volle omvang.

's-Gravenhage.

Prof. Ir H. VAN BREEN.

BOEKBESPREKING.

Frans E. De Visschere, Het stelsel der economische reglementering. Zijn plaats in het raam onzer parlementaire en publiek-rechtelijke instellingen. Uitgeversmaatschappij N.V. Standaard, Antwerpen, 1948, 96 blz.

In onderhavige beknopte studie zoekt de Leuvense professor F. De Visschere het beste procédé om een economische reglementering, zoals we er in de laatste jaren zoveel hebben gekend, uit te werken en door te voeren. Hij gaat daarbij van de, zeker door velen gedeelde, mening uit, dat onze maatschappij evolueert naar een economie die, alhoewel ze niet meer vasthoudt aan het „laissez-faire”, beginsel, toch nog een aanzienlijke plaats voorbehoudt aan de zelfstandige onderneming. Dit moest trouwens wel het uitgangspunt zijn, want alleen een systeem, waar de Staat er zich toe beperkt aan het economische proces een zekere richting te geven, is op reglementering in de tegenwoordige betekenis van het woord aangewezen. Het staats-socialisme heeft ze evenmin nodig als het liberalisme.

Om zijn doel te bereiken ontleedt de schrijver de voorname in België reeds van kracht zijnde wetsbepalingen, die de productie, de distributie of de consumptie van de goederen beheersen (maatregelen van financiële of fiscale aard worden niet behandeld).

Daarbij komen vooral ter sprake het besluit van 13 Januari 1935 en de besluitwet van 22 Januari 1945. Op

het eerste gezicht lijkt het vreemd, dat hier naast elkaar twee teksten worden onderzocht, waarvan de eerste in normale tijd werd uitgevaardigd en bestemd was om, ook in de toekomst, de kartelvorming in ons land te ondersteunen, en de tweede om de ravitaillering te verzekeren in de — uiteraard beperkte — na-oorlogse schaarstperiode. Het gaat hier echter niet om de blijvende geldigheid van die besluiten, maar wel om de manier waarop ze de reglementering tot stand laten komen.

Het laatste hoofdstuk bevat de concrete voorstellen van de auteur. Zij die overtuigd zijn van de onmogelijkheid om de ingewikkelde, technische en soms dringende wetgeving op economisch gebied volledig aan het Parlement over te laten, zullen waarschijnlijk akkoord gaan met de hier voorgestelde oplossing: reglementering bij in de Ministerraad overwogen Koninklijke Besluiten, die dan later door het Parlement geïntificeerd worden.

Ook de tweede hoofdidee van de schrijver: samenwerking tussen de Regering en de vertegenwoordigers van de verschillende sectoren van de economie (bijv. in die zin dat het advies van de Nationale Economische Raad moet worden ingewonnen vooraleer een besluit wordt genomen) is volledig in overeenstemming met de tijdsgeest.

Moeilijker is het echter in te stemmen met de gedachte, dat de bestaande Raad voor Economische Geschillen zou kunnen omgevormd worden tot een of twee kamers van de Economische Raad met als opdracht advies uit te brengen over voorgenomen reglementeringen van minder dringend karakter of waarbij de individuele belangen van de verschillende groepen sterk uiteenlopen. Wij zien niet goed in, hoe de Geschillenraad, die volledig op de leest van een rechtbank is geschoeid, zou kunnen worden ingeschakeld in de Nationale Economische Raad, waarin toch de, dikwijls zeer militante, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zullen zetelen. Zelfs niet indien er, zoals ook wordt gesuggereerd, meer economisten en minder magistraten in worden opgenomen.

Gent.

JAN GELUCK.

AANTEKENINGEN.

HET JAARVERSLAG VAN HET INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS.

In het verslag van de „executive directors” van het Internationaal Monetair Fonds, kort geleden gepubliceerd en lopende over het fiscale jaar dat op 30 April jl. eindigde, wordt ter inleiding vastgesteld, dat de mate, waarin de doelstellingen van het Fonds kunnen worden verwekelijkt, niet alleen afhangt van de bereidwillige medewerking der verschillende landen, maar ook van hun vermogen om een sterke volkshuishouding en evenwichtige internationale economische verhoudingen tot stand te brengen.

Deze constatering houdt in, dat de taak van het Fonds onder de huidige omstandigheden niet anders dan aanvullend kan zijn; zij geeft tevens de strekking aan, welke het onderhavige rapport heeft: Welke vorderingen heeft het economisch herstel der verschillende landen in de verslagperiode gemaakt? Het verslag stelt vast, dat vrijwel alle landen over 1947 stijgende productiecijfers te zien hebben gegeven, waarmede in het algemeen een stijging van de export gepaard is gegaan.

Daarnaast werd het echter, gezien de bij voortdurende grote importbehoeften met name van de door de oorlog getroffen landen, in de loop van 1947 steeds moeilijker om aan internationale betalingsverplichtingen te voldoen. Het defieit van Europa t.o.v. het Westelijk Halfrond beliep rond \$ 8 mld; dekking werd gevonden in leningen en „grants” ad \$ 6 mld (aandeel van de Verenigde Staten \$ 4,8 mld), aankopen bij het Fonds ad \$ 430 mln en liquidatie van goud en dollaractiva op korte termijn

ad rond \$ 2 mld. De totale verkopen van het Fonds beliepen ruim \$ 460 mln; „the use of the Fund under these circumstances provided help in continuing international payments while solutions to the problem were sought”.

Het internationaal betalingsprobleem wordt algemeen met „dollarschaarste” betiteld. Vast staat, dat deze schaarste niet het gevolg is van een daling in de Amerikaanse vraag naar importen; naar volume waren de importen der Verenigde Staten in 1947 even groot als in 1937 en aanzienlijk groter dan in 1938. De „dollarschaarste” is in werkelijkheid een symptoom van het tekortschieten der productie in vele delen der wereld in verhouding tot de bij voortdurend grote behoefte aan goederen als gevolg van de oorlog.

Thans is het E.R.P. in actie. Het wil de deelnemende landen tijd geven om zich te herstellen, de productie te verhogen en hun internationale positie te verstevigen. De verantwoordelijkheid voor het bereiken van volledig economisch herstel ligt nu bij de betrokkene landen zelf; „a decreasing need for American assistance will be the best test of success of the European Recovery Program”. Welke perspectieven zijn er in dit opzicht?

Aan te nemen is, dat de Europese behoefte aan import uit het Westelijk Halfrond voorshands aanzienlijk groter zal blijven dan vóór de oorlog (bevolkingstoename, grondstoffenbehoefte voor industriële expansie). Anderzijds zal Europa's inkomen uit buitenlandse beleggingen beneden het peil van vóór de oorlog blijven. Een exportoverschot t.o.v. Azië en Afrika zou Europa slechts dollars opleveren, als deze gebieden op hun beurt een exportoverschot t.o.v. het Westelijk Halfrond zouden kunnen creëren; deze gebieden zouden bovendien Europa van producten kunnen voorzien, die thans uit het Westelijk Halfrond moeten worden betrokken.

Van een dergelijke ontwikkeling verwacht het verslag echter geen volledig herstel van Europa's dollarpositie; een expansie van Europa's export rechtstreeks naar het Westelijk Halfrond is daarom geboden. Opgemerkt wordt, dat de moeilijkheden, verbonden aan een dergelijke expansie, niet moeten worden onderschat.

Zeker is inmiddels, dat hogere productieve efficiency en stijging der productie voor het herstel van internationaal evenwicht van fundamenteel belang zijn. In dit verband is de investeringspolitiek der verschillende landen van grote betekenis. Gezien de beperktheid der voor investering beschikbare middelen dient prioriteit te worden gegeven aan die investeringen, die de productie van dollaropbrengsten belovende of dollarbesparende goederen kunnen stimuleren. Het investeringsbeleid dient rekening te houden met de noodzaak inflatie te voorkomen; „... if countries are to succeed in expanding exports they cannot permit their export position to be undermined by inflation”. De betrokken landen dienen in dit verband passende fiscale en monetaire maatregelen te nemen. Kan desondanks het evenwicht in de betalingsbalans, en speciaal in de dollarbalans, niet worden bereikt, dan zal een wisselkoersaanpassing moeten plaatsvinden.

Aan het wisselkoersprobleem is het tweede hoofdstuk van het verslag gewijd. Uitdrukkelijk wordt erop gewezen, dat het Fonds niet star aan eenmaal bestaande koersen wil vasthouden. Stabiliteit en rigideiteit zijn verschillende begrippen. „Stability implies that when exchange rate adjustments are necessary they should be made in an orderly manner and that competitive exchange depreciation should be avoided”.

Een wisselkoersaanpassing is geen middel voor alle kwalen, zeker niet voor die landen, die ernstig door de oorlog zijn getroffen; hierboven is reeds uiteengezet, dat het voor deze landen in wezen gaat om een tekortschieten der productie. Bovendien: een land, dat als gevolg van inflatie exportmoeilijkheden heeft, zal van een koersaanpassing weinig haat ondervinden, wanneer geen

effectieve anti-inflatiemaatregelen worden getroffen.

Het verslag geeft vervolgens een overzicht van de systemen van fluctuerende koersen, van de toepassingen van multiële koersen (met name in Zuid-Amerikaanse landen), valutaresticties en andere vraagstukken, waarmee het Fonds in de bestreke periode bemoeiing heeft gehad. Gebrek aan plaatsruimte dwingt ons te volstaan met de vermelding, dat het standpunt van het Fonds t.a.v. de Franse devaluatie, in Januari jl., en de contacten naar aanleiding hiervan tussen het Fonds en de Franse Regering uitvoerig worden geschetst.

Een van de voornaamste doelstellingen van het Fonds is de bevordering van wisselkoersstabiliteit. De pariwaarde van de valuta's der leden zijn met behulp van het goud op een gemeenschappelijke noemer gebracht; veranderingen zijn slechts mogelijk in overeenstemming met het „Fund Agreement”. Het Fonds heeft er daarom zoveel mogelijk op toegezien, dat goud niet tegen een hogere dan de vastgestelde prijs werd verkocht. Over de ondervonden medewerking is het verslag niet geheel tevreden: „there is ample room left for greater support of the Fund's policy”. Tegen subsidies aan goudproducenten heeft het Fonds eveneens het nodige voorbehoud in acht genomen.

Aan hoofdstuk IV van het verslag ontleen wij de volgende tabel betreffende de transacties van het Fonds:

Valuta gekocht van het Fonds
(in \$ mln)

door:	in fiscale periode; eindigend 30 April 1948	van het begin der operaties af tot 30 April 1948
België	33,0	33,0
Chili	8,8	8,8
Denemarken	10,2	0,2
Frankrijk	75,0	125,0
India	28,0	28,0
Mexico	22,5	22,5
Nederland	56,5	68,5
Noorwegen	5,0	5,0
Turkije	5,0	5,0
Ver. Koninkrijk	300,0	300,0
Totaal	544,0	606,0

Het verslag besluit met een schets van de wijze, waarop het Fonds met de leden en met internationale organisaties samenwerkt, en met een overzicht van de organisatorische en administratieve gebeurtenissen uit de verslagperiode. In een achttal bijlagen zijn de officiële communiqués van het Fonds naar aanleiding van gebeurtenissen en onderhandelingen in de achterliggende periode, alsmede enkele financiële gegevens samengebracht.

DE POSITIE VAN DE BELGISCHE FRANC.

De „Kredietbank N.V.” te Brussel heeft in No. 38 van 19 September 1948 van haar economisch en financieel weekblad een beschouwing gegeven over de huidige positie van de Belgische franc. Het volgende is hieraan ontleend.

De binnenlandse waarde van de franc.

De binnenlandse koopkracht van een munteenheid wordt uiteindelijk bepaald, enerzijds door de hoeveelheid betaalmiddelen in circulatie (rekening houdende met de omloopsnelheid); anderzijds door het goederenvolume (productie plus invoer min uitvoer).

De productie-index van de Belgische industrie ligt thans ongeveer 5 à 10 pCt boven het peil van 1936—'38. Bovendien mag worden aangenomen, dat het goederenvolume, dat in de naaste toekomst op de markt zal worden gebracht, geen merkbare daling zal te zien geven, temeer daar de landbouwproductie, welke tot nu toe achterbleef, opnieuw op peil blijkt te komen.

De bankbiljettencirculatie is de laatste maanden op ongeveer dezelfde hoogte gebleven; de index van de geldomloop (eind Juni 1948 346) blijft aanzienlijk ten achter bij die van de prijzen (400), zodat er goede redenen bestaan om aan te nemen, dat het verschijnsel van de zwevende koopkracht zich in België niet voordoet. In verschillende opzichten kan zelfs worden gezegd, dat het geld tegenover de goederen schaars begint te worden. De oorzaken, die de bankbiljettencirculatie na de muntsanering gevoelig deden toenemen, zijn thans grotendeels verdwenen. De rijksbegroting voor 1948 zal nagenoeg in evenwicht kunnen worden gehouden, terwijl het in de lijn der regeringspolitiek ligt die voor 1949 eveneens zonder deficit af te sluiten ¹⁾. Aan de credietverlening aan het buitenland wordt anderzijds streng de hand gehouden. Het jongste bewijs hiervan wordt gevonden in de houding van de Belgische Regering tegenover de voorstellen tot een Europese clearingovereenkomst.

In de girale sector wordt de credietverlening door de banken beperkt door het reglement d.d. 5 Februari 1946 van de Bankcommissie en door de politiek van de Nationale Bank. Een ander gevolg van de reglementering van de creatie van giraal geld is de feitelijke consolidatie van de vlottende staatsschuld, ondergebracht bij de banken. De positie van de franc zou dus slechts ongunstig kunnen worden beïnvloed door de opvraging van bankdeposito's ²⁾.

De „Kredietbank N.V.” concludeert hieruit, dat de factoren, die de binnenlandse koopkracht van de franc bepalen, voor het ogenblik gunstig zijn.

De waarde van de franc tegenover het buitenland.

Op 17 September 1946 gaf de Belgische Regering het Internationale Monetaire Fonds kennis van de pariteit van de Belgische franc tegenover het goud. Een kg fijn goud werd gelijkgesteld met 49.318,0822 francs of 1 franc met 0,0202765 gram fijn goud. Op deze basis worden de wisselkoersen vastgesteld en dus ook de normale handels- en betalingsverrichtingen met het buitenland afgewikkeld.

Bij vrij goud- en deviezenverkeer en vrije valutamarkten blijkt de gezondheid van een bepaalde muntpariteit uit de fluctuaties van de wisselkoersen. Dit is thans niet meer het geval. Het vrije goud- en deviezenverkeer werd afgeschaft, een officiële vrije valutamarkt bestaat niet meer.

Hoewel het hierdoor moeilijk is een juist inzicht te krijgen omtrent de huidige waarde van de Belgische franc tegenover het buitenland, bestaan er nochtans enkele gegevens, die van waarde zijn voor de oplossing van dit probleem:

1°. de goede positie van de Belgische franc op de vrije markt in Zwitserland en op de zwarte markt te Brussel;

2°. de grote vraag naar Belgische francs in Europa en zelfs in Zuid-Amerika.

Dit laatste verschijnsel is een gevolg van de stand van de Belgische betalingsbalans. Officiële gegevens hierover zijn niet bekend. Het verslag van het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel over het jaar 1947 vermeldt ³⁾, „dat het evenwicht van de globale betalingsbalans in 1947, bijna geheel werd verkregen door de normale handels- en financiële verrichtingen”. Het deficit der prestatiebalans (ruil van goederen en diensten) werd aangevuld door de repatriëring van kapitalen, die in de hand werd gewerkt door de restrictieve credietpolitiek in het binnenland.

Dit schijnbaar totaal evenwicht bevat echter belangrijke

¹⁾ De Belgische Minister van Begroting, M. Merlot, heeft tijdens een persconferentie op 23 September jl. inderdaad medegedeeld, dat de begroting voor 1949 in evenwicht zal zijn. De gewone begroting voor 1949 zou zelfs een overschot van 290 mln francs te zien geven. Zie „Le Soir” van 25 September 1948.

²⁾ Het totaal bedrag der deposito's bij de Algemeene Spaar- en Lijfrentekas in België vertoont het volgend beloop:

eind 1946: 19.823 mln francs
eind 1947: 23.456 mln francs
Aug. 1948: 26.019 mln francs.

³⁾ Blz. 23—25.

deficitaire posten ⁴⁾. Zo bestond er o.a. een belangrijk deficit met de Verenigde Staten (19,2 mrd francs), dat slechts kon worden gedekt d.m.v. Belgische pondensaldi (12 mrd), die tot 20 Augustus 1947 inwisselbaar waren, en daarna door het afvloeien van goud van de Nationale Bank en, in mindere mate, door het opnemen van leningen (482 mln). Aan de andere kant liet het betalingsverkeer met de andere landen van Europa een ruim overschot. Dit blijkt uit het feit, dat het grootste deel van de door België in het kader van de bilaterale accoorden toegestane credieten werd opgebruikt en belangrijke vereffeningen in goud- of harde deviezen volgden.

Aan deze toestand werd in de loop van 1948 fundamenteel niets gewijzigd. Dit komt tot uiting in de gunstige ontwikkeling van de goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank, die hieronder wordt weergegeven:

De goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank van België.

(in miljoenen francs aan het eind van de maand)

	Goud- voorraad	Deviezen- voorraad	Totaal	Index 1936—'38 = 100
Dec. 1944	32.094	574	32.668	146
Dec. 1945	31.383	3.595	34.978	156
Dec. 1946	32.226	5.716	37.942	169
Dec. 1947	26.170 ¹⁾	12.081	38.251	171
Maart 1948	25.896 ¹⁾	13.378	39.274	175
Juni 1948	27.240 ¹⁾	12.099	39.339	175
Aug. 1948	28.184 ¹⁾	11.233	39.417	176

¹⁾ Incl. storting van 2.464 mln francs bij het Internationale Monetaire Fonds.

Het tekort op de handelsbalans voor de eerste zeven maanden van dit jaar bedroeg gemiddeld 1,4 mrd francs per maand, tegen 2 mrd francs in 1947. Het tekort m.b.t. de Verenigde Staten beliep in 1947 gemiddeld 1,6 mrd francs per maand; dit jaar is dit gedaald tot 1,1 mrd francs. De dollarvoorraad van de Nationale Bank en de lopende goud- en dollarontvangsten zijn echter nog niet voldoende om de betalingen met de Verenigde Staten te regelen, zodat nieuwe leningen in of buiten het kader van het Marshall-plan noodzakelijk zullen worden om het huidig peil van de invoer uit de dollarzone te kunnen handhaven. Volgens de Kredietbank bestaat het enig risico, dat met een dollarlening gepaard gaat, in een eventuele wijziging van de pariteit van de Belgische franc tegenover de dollar.

In dit verband zijn de verhoudingen tussen de onderlinge prijs- en loonniveaus doorslaggevend. Uiteindelijk immers moet de wisselkoers de verhouding weergeven tussen de koopkracht van de betreffende valuta's in het binnenland. De Kredietbank heeft berekend, dat het peil van de groothandelsprijzen in België, vergeleken met 1936—'38, met bijna 35 pCt meer is gestegen dan in de Verenigde Staten; het loonniveau daarentegen, het meest starre deel van de kostprijs, met bijna 20 pCt meer. Deze dispariteit berokkent de Belgische industrie nog geen moeilijkheden, althans wat de uitvoer naar landen buiten de dollarzone betreft. Bij het groter worden van de concurrentie zal dit echter wel het geval zijn, al zijn er t.a.v. het Belgische prijssysteem nog aanpassingsmogelijkheden aanwezig.

Samenvattend kan dus worden gezegd, dat de binnenlandse koopkracht van de Belgische franc voor het ogenblik veilig blijkt. Wat de internationale positie van de franc betreft, moet worden gewezen op twee ongunstige factoren: het tekort op de betalingsbalans m.b.t. de Verenigde Staten en het hoge prijsniveau in België. Het afsluiten van nieuwe dollarleningen en verlaging van de prijzen vormen de oplossing voor een verbetering van de waarde van de franc tegenover het buitenland.

⁴⁾ Zie tabel VII, blz. 26 van genoemd verslag.

INTERNATIONALE NOTITIES.

HET VERKEER DOOR HET SUEZ-KANAAL.

Blijkens gegevens in het „Economic Bulletin” (vol. 1, no. II) van de „National Bank of Egypt” (Cairo) geeft het verkeer door het Kanaal van Suez na de oorlog weer een stijgende ontwikkeling te zien; de ontvangsten van de „Suez Canal Company” vertonen, blijkens het jongste jaarverslag dezer maatschappij, eveneens een stijgende lijn. Enkele cijfers ter illustratie:

jaar	Tonnage (× E £ 1 mln ton)	Ontvangsten (× E £ mln)	jaar	Tonnage (× E £ 1 mln ton)	Ontvangsten (× E £ mln)
1938	94,4	9,4	1943	11,3	3,7
1939	29,6	7,8	1944	18,1	6,4
1940	13,5	3,4	1945	25,1	9,3
1941	8,3	2,7	1946	32,7	11,8
1942	7,0	2,3	1947	36,6	12,8

Het aantal schepen, dat in 1947 het Kanaal passeerde, bedroeg 5.972, tegen 5.057 in 1946, 4.206 in 1945 en 6.171 in 1938. Het militaire verkeer was in 1947 nog vijf maal groter dan dat van vóór de oorlog; het bedroeg echter slechts ongeveer de helft van dat in 1946. De toeneming, met 11,7 pCt, van het totale verkeer in 1947 was dan ook te danken aan de vooruitgang van het commerciële verkeer.

Groot-Brittannië nam, zoals gewoonlijk, in 1947 de belangrijkste plaats in in het verkeer door het Suezkanaal: 17,3 mln ton, vergeleken met 20,5 mln ton in 1946; het aandeel van dit land is gedaald van 62,6 pCt tot 47,2 pCt. De Verenigde Staten komen met 20 pCt van de totale tonnage op de tweede plaats — tegen 18,2 pCt in 1946 — gevolgd door Noorwegen (7,3 pCt.), Nederland (6,5 pCt) en Panama (4,4 pCt). Daarna komen Italië en Frankrijk met elk 3,9 pCt.

De tonnage van geladen schepen, die het Kanaal passeerden, bedroeg 23,1 mln ton, een toeneming t.o.v. 1946 met 31,7 pCt. Het aantal passagiers is daarentegen van 1946 op 1947 gedaald van 932.000 tot 587.000.

HET REËLE LOONNIVEAU IN DE VERENIGDE STATEN.

Verreweg het grootste deel van de bijna 62 miljoen arbeiders in de Verenigde Staten is gedurende de afgelopen negen jaar in reëel inkomen vooruitgegaan, dit ondanks de economische problemen als gevolg van de tweede wereldoorlog en de daarop gevolgde prijsstijgingen. Speciaal wat betreft de industriële arbeid is de stijging van het reële loon markant. Volgens gegevens van het „Department of Labour”, welke 13 miljoen industrie-arbeiders omvatten, lag het reële inkomen in Augustus 1948 gemiddeld 27 pCt boven dat in Augustus 1939, rekening houdende met de stijging der belastingen en der detailhandelsprijzen (de laatsten zijn sedert 1939 met 76 pCt gestegen).

Gaat men de ontwikkeling na met betrekking tot het totaal aantal arbeiders, dan blijkt; dat de groei van het reële inkomen, minder groot is geweest. Blijkens een recent onderzoek naar het reële inkomen van arbeiders, ingesteld door het weekblad „United States News-World Report”, omvattende alle arbeiders (61,3 miljoen), zijn naar schatting 41,8 miljoen arbeiders (d.i. iets meer dan twee derde) beter af dan in 1939. De overige 19,5 miljoen arbeiders blijken een geringer reëel inkomen te ontvangen. Het zwaarst getroffen zijn pensioentrekkers en personen met andere vaste inkomens, kantoorbedienden en bepaalde geschoolde arbeiders, wiens inkomen geen gelijke tred heeft gehouden met de gestegen kosten van levensonderhoud. Al deze arbeiders zijn wel in nominaal loon vooruitgegaan, maar, i.v.m. gestegen kosten van levensonderhoud en belastingen, niet voldoende om te kunnen spreken van een toegenomen reëel inkomen. Zowel ten aanzien van alle arbeiders als met betrekking tot de industrie-arbeiders is de trend voor de afgelopen drie jaar niet zo

gunstig geweest als voor de gehele negen jaar. Zo schat het „United States News-World Report”, dat tussen Augustus 1945 en Augustus 1948 van ongeveer 27 miljoen arbeiders het reëel inkomen is verbeterd, terwijl eveneens 27 miljoen werklieden aan reëel inkomen hebben ingeboet.

Trekt men de eerstgenoemde 27 miljoen af van de 41,8 miljoen, die sedert 1939 een verbetering ondervonden, dan blijkt, dat ongeveer 15 miljoen arbeiders niet zo goed af zijn als in 1945, maar beter dan in 1939.

ONTVANGEN BOEKEN.

- Conditions of Peace* door E. H. Carr, Macmillan & Co. Ltd., London 1944, 279 blz.
- Inleiding tot de leer van de accountantscontrole* door J. E. Spinosa Cattela. H. E. Stenfert Kroese's Uitg. Mij N.V., Leiden 1948, 273 blz., ing. f 11, geb. f 12,75.
- Unificatie van het handelsrecht in Nederland en België* door Mr Dr H. F. A. Völlmar. N.V. Uitgevers Maatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1948, 101 blz., ing. f 3,90.
- De invloed van de financiële politiek der overheid op de verdeling van lasten en baten over den tijd* door Mr N. Bolkestein. J. B. Wolters, Groningen 1948, 362 blz., geb. f 12,50.
- Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en landbouw* door Dr Ir J. B. van der Meulen. Friesche Maatschappij van Landbouw, 1948, 71 blz., ing.
- Methode van kostprijsberekening in de landbouw* door Dr J. Horring. Drukkerij v/h W. ten Kate N.V., Emmen 1948, 179 blz., ing. f 7,50.
- Leidraad bij beleggingen* door Mr Dr H. D. M. Knol. N.V. Uitg. Mij v/h G. Delwel, 's-Gravenhage 1948, 159 blz., ing.
- Bevolkingsproblemen en bevolkingsperspectieven* door Prof. Dr L. G. Polspoel. N.V. Standaard-Boekhandel, Tilburg 1947, 56 blz. f 1,20 ingen.
- De localisatie der Belgische nijverheid* door Dr Paul M. Olyslager. Economisch-Sociale Bibliotheek. Monographieën no. XIV. N.V. Standaard-Boekhandel, Tilburg 1947, 285 blz., f 7,90 ing.
- Bretton Woods en het Internationaal Monetair Bestel* door Dr H. J. Stokvis. Capita Selecta der Economie VI, onder redactie van Prof. S. Posthuma. H. E. Stenfert Kroese's Uitg. Mij N.V., Leiden 1948, 448 blz., ing. f 11, geb. f 12,75.
- De calculatie in de onderneming* door J. A. Baart. Bedrijfs-economische monographieën XII. H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers Mij N.V., Leiden 1948, 342 blz., ing.
- Grondslagen van de Bedrijfsbudgetering* door P. Bakker. Bedrijfs-economische monographieën XI. H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers Mij N.V., Leiden 1948, 292 blz., ing.
- Uitkomsten van het budgetonderzoek in de Wieringermeer* door Dr R. Claeys. Publicaties van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders, No. 11, Sectie voor Statistiek. N. Samson N.V., Alphen aan de Rijn 1948, 58 blz. + 10 bijlagen, ing. f 4, voor intekenaren f 3,50. . .
- De openbare arbeidsbemiddeling gedurende den bezettingstijd (1940—1945)* door A. J. H. Bauer. Academisch proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de letteren en wijsbegeerte aan de Universiteit van Amsterdam. Drukkerij Waltman, Delft 1948, 332 blz., ing.
- Economie der moderne havens* door Prof. J. Courtoit. Economisch-Sociale Bibliotheek gesticht door Dr F. van Goethem en Dr G. Sap, thans onder leiding van Dr G. Eyskens en Dr F. van Goethem. Monographieën XXVII. Uitg. Mij N.V. Standaard-Boekhandel, Tilburg 1948, 196 blz., f 13,90.-

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Overeenkomstig de verwachtingen heeft de maandwisseling geen grote invloed op de geldmarkt uitgeoefend, daar vervallen papier in voldoende mate zorgde voor de handhaving van de liquiditeit. Alleen op 30 September en 1 October steeg de callgeldrente door technische omstandigheden tot 1 pCt, omdat blijkbaar tal van banken er toe overgingen reeds op Donderdag 30 September jaarpapier van de Agent af te nemen als belegging van middelen, welke eerst de volgende dag uit vervallen promessen ter beschikking zouden komen. Dit opdat niet het volgende jaar deze gelden op Zaterdag zouden vrijkomen en op die dag niet herbelegd zouden kunnen worden, omdat de Agent op Zaterdagen geen papier afgeeft. Daarom werden callgelden tijdelijk uit de markt genomen, welke op Vrijdag en Zaterdag uit vervallen promessen weer vrijkwamen, zodat op 2 October de callgeldrente weer tot $\frac{3}{8}$ pCt daalde. In de marktdisconto's voor schatkistpromessen kwam vrijwel geen verandering. Driemaandspromessen noteerden $1\frac{1}{16}$ pCt, Aprilpapier werd tegen $1\frac{1}{4}$ pCt aangeboden, terwijl Julipromessen tegen $1\frac{3}{8}$ pCt gevraagd waren. De handel was ook in de afgelopen week zeer gering, omdat vrijwel de enige aanbieders en vragers door banken gevormd worden, welke nagenoeg gelijkgerichte belangen hebben.

De staatsfondsenmarkt was in de afgelopen week zwak gestemd, waardoor bijv. de $2\frac{1}{2}$ pCt, N.W.S. op $80\frac{7}{8}$ pCt kwam. Zoals bekend worden deze stukken tegen 83 pCt voor de V.A.B. en de heffing ineens in betaling genomen, doch deze overnemingsprijs blijkt wel wat hoog gegrepen te zijn t.o.v. de feitelijke marktverhoudingen. Nu de door de Overheid geschapen liquiditeit als gevolg van inflationistische begrotingstekorten, gepaard gaande met prijsbeheersing en deviezenregime, aan het verminderen is, zoals in het voorgaande overzicht werd opgemerkt, worden de kansen op rentestijging dan ook reëel. Overigens blijft het hier ook slechts bij kansen, zonder dat het nu reeds mogelijk is te dezen aanzien iets met zekerheid op te merken. De op dit gebied zeer machtige monetaire autoriteiten kunnen door direct ingrijpen of door handelen d.m.v. het marktmechanisme, bijv. met behulp van de Rijksfondsen, zeer veel bereiken. Het is echter evident, dat de bereidheid om te intervensiëren bij deze instanties zeer gering is.

De aandelenmarkt gaf in de afgelopen week voor alle rubrieken dalende koersen te zien. Vooral Indische fondsen en scheepvaartwaarden stonden onder druk. De onbevredigende ontwikkeling in Indonesië op politiek gebied schijnt voor de Indische fondsen een belangrijke rol te hebben gespeeld, terwijl scheepvaartfondsen de invloed ondergingen van een verslechterende situatie op de vrachtenmarkt. De lange levensduur van schepen maakt dit bedrijf altijd zeer conjunctuurgevoelig.

De koersontwikkeling op de aandelenmarkt moge aan de hand van onderstaand overzicht worden geïllustreerd:

	24 Sept. 1948	1 Oct. 1948
A.K.U.	160	157 $\frac{1}{2}$
v. Berkels Patent	125 $\frac{1}{2}$	119
Lever Bros. Unilever C.v.A.	286 $\frac{5}{8}$	280
Philips G.b.v.A.	249 $\frac{1}{4}$	241 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	339	335
H.A.L.	180	174 $\frac{1}{2}$
N.S.U.	176 $\frac{1}{4}$	171
H.V.A.	263	252
Deli Mij. C.v.A.	156 $\frac{1}{2}$	151 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	168	163
Internatio	195 $\frac{1}{2}$	190 $\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 4 October 1948.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — Bijbank „ — Agentsch. „ 1.000,—	f 1.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4, van de Bankwet 1948)		—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.800.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 139.038.231,24 ²⁾ Bijbank „ 344.956,99 Agentsch. „ 8.169.177,47	
	f 147.552.365,70	
Op effecten, enz.	„ 146.680.688,01 ²⁾	
Op goederen en celen	„ 871.677,69	
	f 147.552.365,70 ²⁾	
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 454.849.033,66	
Zilveren munt, enz.	„ 1.862.623,11	
	f 456.711.656,77	
Papier op het buitenland	„ f 331.643.700,—	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	„ 103.257.089,17	
Buitenlandse betaal-middelen	„ 5.417.480,18	
	f 440.318.269,35	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ 105.645.484,39	
Gebouwen en inventaris	„ 2.500.000,—	
Diverse rekeningen	„ 246.136.988,23	
	f 4.698.865.764,44	
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	„ 12.759.703,05	
Bijzondere reserves	„ 54.447.566,03	
Pensioenfonds	„ 20.015.112,67	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	„ 115.398.960,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	„ 3.076.459.410,—	
Bankassigaties in omloop	„ 56.971,92	
Rekening-courant saldo's:		
's Rijks Schatkist	f 393.146.074,94	
Geblokkeerde saldo's van banken	„ 68.162.761,56	
Geblokkeerde saldo's van anderen	„ 23.339.661,90	
Vrije saldo's	„ 687.476.280,55	
	f 1.172.124.778,95	
Diverse rekeningen	„ 227.603.261,82	
	f 4.698.865.764,44	

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 36.894.550,—

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 145.232.615,50

BANK VAN ENGLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie			
				Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.		
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1		
15 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.243,6	56,6		
22 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.237,8	62,4		
29 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.236,4	63,9		
Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
15 Sept. '48	1,1	395,8	7,9	21,4	464,4	9,3	307,8
22 Sept. '48	1,3	389,6	6,6	21,8	463,2	17,2	301,0
29 Sept. '48	1,6	361,8	25,0	36,4	469,2	22,3	300,0

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoeft bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Belegingen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
23 Aug. '48	482.546	297.741	136.166	14	143.703
30 " '48	455.763	304.279	152.372	14	146.677
7 Sept. '48	455.831	305.032	162.373	14	147.878
13 " '48	455.840	313.164	152.469	14	144.394
20 " '48	455.917	321.127	155.691	5	142.775
27 " '48	456.172	330.546	121.559	5	147.626
4 Oct. '48	456.712	331.644	108.674	1	147.552

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant				Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen		
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158	
23 Aug. '48	3.009.528	926.102	46.416	21.603	549.426	
30 " '48	3.077.543	523.136	43.112	19.716	600.685	
7 Sept. '48	3.064.494	526.549	41.614	21.729	620.499	
13 " '48	3.040.744	507.224	67.501	22.460	635.423	
20 " '48	3.015.670	504.049	68.283	20.789	666.663	
27 " '48	3.035.088	503.578	58.395	19.844	647.747	
4 Oct. '48	3.076.459	393.146	68.163	23.340	687.476	

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Sept. 1948	23 Sept. 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 542.768.602,46	f 546.239.843,01
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	" 12.731,13	" 489.346,68
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Dagdelening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	" 574.312.353,99	" 575.793.362,59
Voorschotten op ultimo Aug. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	" 29.339.724,77	" 29.339.724,77
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	" 1082.555.034,36	" 1085.473.884,64
Suriname	" 31.309.662,54	" 31.309.662,54
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	" 256.434.083,21	" 251.977.367,87
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1577.933.100,—	f 1589.433.100,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	" 1800.000.000,—	" 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 6.078,1 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 804 mill.	" 5296.700.000,—	" 5274.100.000,—
Dagdeleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	" 145.121.035,—	" 144.585.603,50
Schuld op ultimo Augustus 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan:		
Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	" 1.872.792,—	" 1.952.227,97
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	" 14.766.838,84	" 31.641.068,48
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	" 664.331.765,73	" 679.204.550,44
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	" 2342.667.569,56	" 2305.802.905,82

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
5 Aug. 1948	27.922	11.335	10.609	811	255	52.627
11 " 1948	27.923	11.274	10.538	447	399	52.624
19 " 1948	28.223	11.188	9.427	422	408	52.626
26 " 1948	28.184	11.233	9.260	329	416	52.629
2 Sept. 1948	28.186	11.239	10.484	398	394	52.630
9 Sept. 1948	28.276	10.860	10.323	285	397	52.630

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
5 Aug. 1948	636	171.596	82.275	2	6.636	480
11 " 1948	636	171.262	81.810	21 ⁴⁾	6.773	480
19 " 1948	636	170.512	81.163	22 ⁵⁾	6.588	480
26 " 1948	647	170.367	81.014	25 ⁶⁾	6.382	480
2 Sept. 1948	657	171.861	82.636	19 ⁷⁾	6.243	480
9 Sept. 1948	657	171.471	82.398	20 ⁸⁾	6.034	471

- 1) Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
- 2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel", ten bedrage van 64.597 miljoen francs.
- 3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbaar of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.
- 4) Waaronder begrepen de post „Belgische Regering „Schatkist" — Speciale rekening — Artikel IV, Accoord tot „Emissie Samenwerking".

BANK VAN FRANKRIJK.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
9 Sept. 1948	52.817	248.503	125.042	165.500	426.000
16 Sept. 1948	52.817	267.994	125.042	165.700	426.000
23 Sept. 1948	52.817	275.384	125.042	150.500	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
9 Sept. 1948	877.411	196.626	805	194.222
16 Sept. 1948	885.462	194.246	779	192.135
23 Sept. 1948	874.265	201.519	775	199.305

ZWEEDSE RIJKSBANK.
 (Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldi buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Overwaarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
15 Sept. 1948	178	113	2.990	201	235	—	182
23 Sept. 1948	178	113	2.980	199	245	—	182
30 Sept. 1948	178	113	2.983	199	252	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buitenlandse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
15 Sept. 1948	2.681	935	727	139	168	260	6
23 Sept. 1948	2.679	847	690	94	169	261	6
30 Sept. 1948	2.884	724	616	25	175	248	6

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
9 Sept. 1948	22.532	21.903	232	21.240
16 Sept. 1948	22.592	21.971	264	21.205
23 Sept. 1948	22.606	21.988	271	21.860

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
9 Sept. 1948	24.128	20.020	1.331	17.817
16 Sept. 1948	24.056	20.273	661	18.737
23 Sept. 1948	23.997	20.989	1.436	18.694

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitenwissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
15 Sept. 1948	5.749,9	166,6	122,9	47,5	4.174,3	1.415,0
23 Sept. 1948	5.750,6	170,9	125,6	47,5	4.184,0	1.409,4
30 Sept. 1948	5.773,7	174,5	142,5	47,6	4.322,4	1.326,1

INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾

	Juli '38-Juni '39=100	1946	1947	April 1948	Mei 1948	Juni 1948	Juli 1948
Voedingsmiddelen:							
plantaardige		209	230	230	237	248	236
dierlijke		191	199	232	223	222	223
totaal		200	214	231	230	235	229
Grondstoffen:							
houtw. buitenlands		463	631	582	582	582	552
chem. producten		272	342	367	366	366	361
textielwaren		258	284	282	284	287	285
leder		224	243	243	243	243	243
metaalwaren		261	294	305	305	305	305
papierwaren		332	474	538	538	538	538
hulpstoffen		170	201	216	216	216	216
totaal		282	328	340	341	342	340
Afgewerkte producten:							
glas, aardewerk, enz		238	256	270	272	273	273
houtwaren		349	390	385	385	385	380
chem. producten		328	318	324	324	324	315
textielwaren		315	344	352	353	354	358
lederwaren		292	321	326	327	327	326
papierwaren		283	303	341	347	347	347
gefabr. voed.midd.		211	223	222	222	222	222
metaalwaren		248	263	269	269	269	270
totaal		261	276	280	281	281	280
algem. indexcijfer		251	271	279	279	280	279

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1941.

GOUD IN- EN UITVOER DER VERENIGDE STATEN ¹⁾
(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Importen uit: Exporten (—) naar:	Nederland	België	Engeland	Frankrijk	Zweden	Zwitserland	Canada	Mexico	Overig Latijns Amerika	Totaal
1939	341.618	165.122	1.826.403	3.798	28.715	86.987	612.949	33.610	57.020	3.574.151
1940	63.260	977	633.083	241.778	161.489	90.320	2.622.330	29.880	128.259	4.744.472
1941		1	3.779		1.747	899	412.056	16.791	61.862	982.378
1942			1.955			5	208.917	40.016	39.581	315.678
1943			88				66.920	—	24.306	68.938
1944			— 695.483				46.210	— 109.695	— 58.292	— 845.392
1945			160				53.148	15.094	— 41.743	— 106.250
1946	— 6		458				344.130	3.591	— 403	311.494
1947	3		488.433	162.941	27.990	1	445.353	— 7.110	10.684	1.866.348
1948										
-Jan.		9.970	182.808			31	458	201	2.418	234.978
-Febr.		31.301	104.264				289	211	1.402	159.388
-Mrt		61.931	20.274				— 19.660	271	2.673	99.943
-April	6.132	20.023	167.906				— 10.693	242	4.872	234.156
-Mei	5.523		157.131				— 29.635	161	— 24.092	151.326
-Juni ²⁾	— 206		177.829				— 12.031	198	— 27.736	177.741

¹⁾ Ontleend aan het „Federal Reserve Bulletin“ van Augustus 1948. ²⁾ Voorlopige gegevens, ³⁾ Gecorrigeerde gegevens.

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen gulden)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Juli 1948	31 Aug. 1948	31 Juli 1948	31 Aug. 1948
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	57	68	69	88
Ned. schatkistpapier	2246	2222	2855	2815
	2303	2290	2924	2903
Ander overheidspapier	37	36	141	138
Wissels	4	3	9	12
Bankiers in binnen- en buitenland	87	81	129	126
Prolong. en voorsch. tegen effecten	34	32	45	43
	162	152	324	319
Debiteuren	413	428	516	532
Effecten en syndicaten	12	12	18	17
Deelnemingen (incl. voorschotten)	31	30	43	42
	456	470	577	591
Gebouwen	12	12	17	17
Diverse rekeningen				
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2934	2925	3843	3831
Passiva:				
Crediteuren	2377	2364	3101	3075
Wissels	14	10	14	10
Deposito's op termijn	233	224	323	316
Kassiers en genom. daggeldl.	2	7	2	7
Diverse rekeningen	74	86	104	124
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2701	2692	3545	3533
Aandelenkapitaal	157	157	205	205
Reserve	76	76	93	93
	2934	2925	3843	3831

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen gulden	
Tot. '39	24.306	1.517	2.708	966	— 551
Tot. '46	11.764	2.305	3.919	785	— 1.520
Tot. '47	16.547	4.253	5.843	1.859	— 2.394
Jan. '48	1.266	382	308	140	— 242
Febr. '48	1.242	383	427	186	— 197
Mrt '48	1.433	361	485	186	— 175
April '48	1.732	402	704	203	— 199
Mei '48	1.486	391	698	223	— 168
Juni '48	1.690	436	612	240	— 196
Juli '48	1.541	411	570	209 ²⁾	— 202 ²⁾
Aug. '48	1.639	407	562	211	— 196

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek“.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.

(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Gem. 1947	842.029	648.215	298.130
Jan. 1948	954.020	694.217	208.350
Febr. 1948	869.419	646.250	244.269
Maart 1948	952.711	702.449	407.238
April 1948	961.346	713.402	241.049
Mei 1948	838.631	612.203	200.099
Juni 1948	941.886	672.741	290.396
Juli 1948	957.505	708.580	341.322
Aug. 1948	888.954 ²⁾	634.901 ²⁾	311.770 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C. B. S.“²⁾ Voorlopige gegevens.INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN BIJ DE SPAARBANKEN
IN NEDERLAND ¹⁾.

(in miljoenen gulden).

Maand	Inleggingen			Terugbetalingen			Saldo
	R.P.S.	Part.	Totaal	R.P.S.	Part.	Totaal	
Aug. 1939	22,7	24,3	47,0	29,7	22,9	52,6	— 5,6
Dec. 1946	18,2	17,9	36,1	25,2	18,9	44,1	— 8,0
Gem. 1946	20,5	24,6	45,1	45,4	31,4	76,8	— 31,7
Gem. 1947	21,2	25,6	46,8	26,4	23,8	50,2	— 3,4
Jan. 1948	25,2	34,1	59,3	25,6	27,8	53,4	+ 5,9
Febr. 1948	22,9	32,3	55,2	24,8	26,2	51,0	+ 4,2
Mrt 1948	21,2	26,1	47,3	31,5	29,9	61,4	— 14,1
April 1948	17,3	23,0	40,3	33,5	30,5	64,0	— 23,7
Mei 1948	19,1	29,0	48,1	32,1	35,2	67,3	— 19,2
Juni 1948	21,9	31,0	52,9	35,1	38,5	73,6	— 20,7
Juli 1948	21,8	27,8 ²⁾	49,6	32,1	34,9 ²⁾	67,0	— 17,4

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“²⁾ Voorlopige gegevens.PRODUCTIE EN EXPORT VAN NATUURRUBBER ¹⁾.

In 1.000 long tons	Productie natuurrubber			Export natuurrubber		
	Indo- nesië	Ma- lakka	Totaal	Indo- nesië	Ma- lakka	Totaal
1941	650	600	1.600	636	573	1.510
1942	200	155	640	150	125	475
1943	100	75	465	75	75	360
1944	50	25	360	25	25	255
1945	10	8,6	250	4,3	51,6	250
1946	175	403,7	837,5	230	366,9	967,5
1947	205	646,4	1.270	285	640,1	1.232,5
1948						
Jan.	27,5	62,1	122,5	26,4	61,5	117,5
Febr.	27,5	50,8 ²⁾	102,5	26,7	55,1	115
Maart	35	58,5	122,5	34,1	48,2	110
April	30	66,5	127,5	30,8	43,7	102,5
Mei	35	49,7	117,5	33,3	65,6 ²⁾	127,5
Juni	40	60,7	135,0	43,2	59,9	132,5

¹⁾ Bron: „Rubber Statistical Bulletin“ van Augustus 1948. De cijfers zijn schattingen.²⁾ Gecorrigeerde cijfers.GOLDPRODUCTIE ¹⁾.

(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid- Afrika	Veren. Staten ²⁾	Canada	Austra- lië ³⁾	Totaal gerap- porteerd ⁴⁾
1939	448.753	196.391	178.303	57.599	1.031.214
1940	491.628	210.109	185.890	57.540	1.106.447
1941	504.268	209.175	187.081	52.384	1.110.379
1942	494.439	130.963	169.446	40.383	982.130
1943	448.153	48.808	127.796	26.295	774.086 ⁵⁾
1944	429.787	35.778	102.302	22.990	702.534 ⁵⁾
1945	427.862	32.511	94.385	23.002	683.011 ⁵⁾
1946	417.647	51.182	99.139	28.857	696.998 ⁵⁾
1947	392.004	75.786 ⁵⁾	107.432	32.807	705.447 ⁵⁾
1948					
Jan.	34.775	6.214	9.568 ⁵⁾	2.442 ⁵⁾	60.559
Febr.	32.459	5.489	9.156 ⁵⁾	1.954	57.220
Mrt	34.384	6.372	10.070		
April	34.175	5.650	10.012		
Mei	34.368	6.078			

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin“ van Augustus 1948.²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.³⁾ Inclusief Filippijnen. Jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint“, maandcijfers worden gerapporteerd door het „American Bureau of Metal Statistics“.⁴⁾ Gerapporteerd door „Commonwealth Bureau of Census and Statistics“; van 1946 af onderhevig aan eventuele revisie.⁵⁾ Gecorrigeerde gegevens.

FABRIEKSRUIMTE

In gemeente in N.B. wordt fabrieksruijme met mogelijkheid tot uitbreiding aangeboden t.b. van vestiging kleine industrie. Opname 10 tot 20 ongeschoolde arbeiders voorwaarde. Gunstige ligging. Enige woonruimte beschikbaar. Br. onder no. ESB 1288, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Is het aandelenkoersniveau in de
Verenigde Staten te laag?

Een onderzoek hiernaar treft U aan in de onlangs verschenen September-aflevering van het

Economisch-
Statistisch
Kwartaalbericht

Research uitgave van

het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabbonementen f 6,50
voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38340, Rotterdam
Giro no. 8408

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Zojuist verschenen:

„Het Gevaar der Dispariteiten“

Vrijheid of Dwang

door Ir. H. I. KEUS

In welk stelsel worden de dispariteiten, zoals die tussen prijs- en loonpeil, het snelst bestreden? Dit behandelt de kundige schrijver op buitengewoon heldere wijze, waarbij hij tevens de sociale en humanitaire zijde van dit probleem aantooit.

Nijgh & van Ditmar N.V., Rotterdam - 's Gravenhage

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

N.V. Nederlandsche Tank-, Apparaten- & Machinefabriek

„NETAM”

gevestigd te Rotterdam.

**UITGIFTE van
f 450.000 — aandelen B.**

in stukken,

groot f 1000.— nom. aan toonder.

voor de helft delende in de winst over het boekjaar 1948 en ten volle in de winst over de volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen openstelt op

DINSDAG 12 OCTOBER 1948

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur bij haar kantoren te Rotterdam, 's-Gravenhage en Dordrecht en bij Mählers Bank N.V. te Amsterdam

tot de koers van 125 %

op de voorwaarden, vermeld in het prospectus d.d. 4 October 1948.

De officiële notering aan de beurzen van Amsterdam en Rotterdam zal worden aangevraagd.

Prospectussen en inschrijfbiljetten zijn bij de Kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

N.V. SLAVENBURG'S BANK
ROTTERDAM, 4 October 1948.

N.V. Handel Maatschappij Europa-Azië (Euraz)

gevestigd te AMSTERDAM

**UITGIFTE VAN
f 550.000.— aandelen,
gewaarmerkt B,**

in stukken groot nominaal f 1000.— aan toonder, ten volle delende in de winst over het boekjaar 1948 en volgende jaren.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van aandelen A en B, openstellen op

VRIJDAG 8 OCTOBER 1948,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,

tot den koers van 120 pCt.,

op de voorwaarde van het prospectus d.d. 29 Sept. 1948. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

**Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
De Twentsche Bank N.V.**

AMSTERDAM, 29 September 1948.

Beschikbare krachten

JONG ACCOUNTANT

Jong accountant (N.I.V.A.), leraar Boekhouden M.O., met veelzijdige ervaring in accountancy en belastingzaken, zoekt een passende werkkring in het bedrijfsleven of op een accountantskantoor. Aanb. onder no. ESB 1285 bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

PTT

HET STAATSBEDRIJF DER PTT

vraagt

voor zijn afd.: „Interne Organisatie en Efficiency” enlge

bekwame medewerkers

in staat leiding te geven.

Candidaten dienen over een goede theoretische en praktische kennis op het gebied van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie te beschikken.

Salarisgrenzen f 5000.— tot f 9500.— 's jaars. Na gebleken geschiktheid volgt aanstelling in vaste dienst.

Sollicitaties te richten aan de PTT, Hoofdafd.: F. D., Kortenaerkade 11, 's Gravenhage.

GROTE INDUSTRIËLE ONDERNEMING IN ZUID-HOLLAND
vraagt op haar Hoofdkantoor

EEN FUNCTIONARIS

die belast zal worden met het toezicht over de bedrijfsadministratie (kostprijsboekhouding en magazijnadministratie) van haar fabrieken.

Gevraagd wordt kennis van moderne bedrijfsadministratie en/of S.P.D. Leeftijd plm. 30-40 jaar.

Br. met uitvoerige inl. over opleiding en levensloop, zo mogelijk met foto, onder motto „Kostprijs” aan advert. Bur. „MAJOR”, Laan van Meerdervoort 189 F, Den Haag.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam. (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).